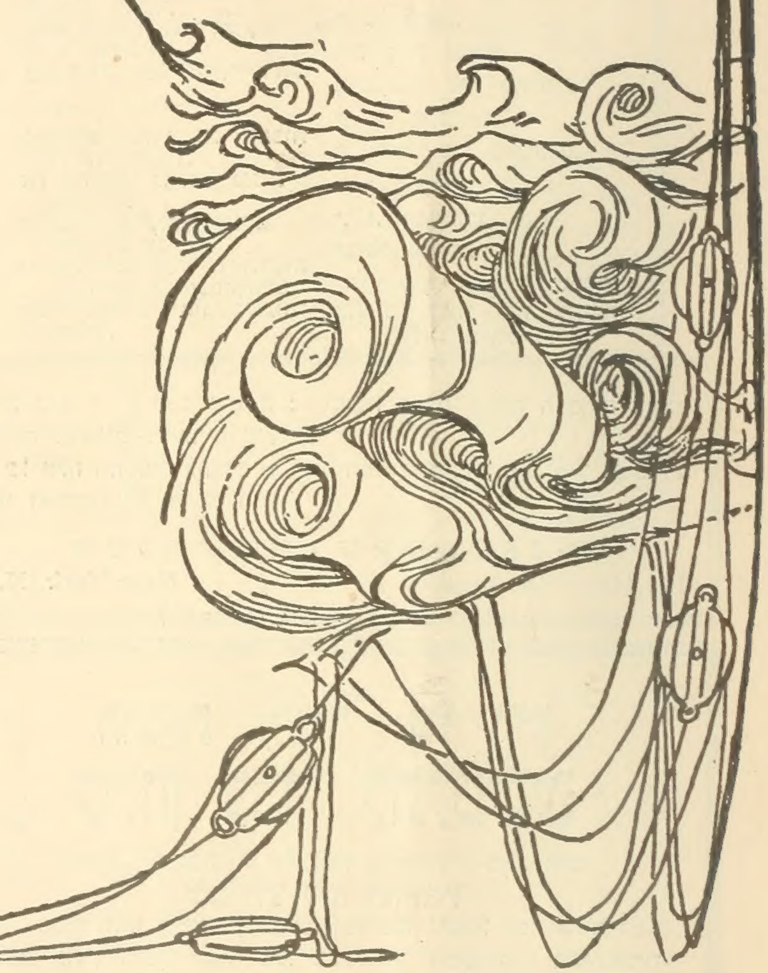
Published and distributed under permit (No. 322), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of New York, N. Y. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה שביעית HATŌREN גליון ל (רל)

התורן

עתון שבועי

יוצא בכל יום ששי

התוכן

—

VOL. VII NEW YORK, OCTOBER 15, 1920 No. 30 (230)

HATOREN
Published weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ-לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

מחיר גליון 10 סנטים

VOL. VII | NEW YORK, OCTOBER 15, 1920 | No. 30

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

העורך:
ראובן ברײנין

שנה שביעית | ניו־יורק, ג' חשון, תרפ"א | גליון שלשים

אם עוד יש בקרבנו...

להסופר העברי באמריקה יש קהל קוראים לא גדול. לא מפני שמספרם של היודעים עברית ושל החובבים את שפתנו הלאומית במדינה זו הוא כל־כך קטן, כי־אם מפני שלא יכולנו, — אנחנו הסופרים והעובדים על שדה התחיה העברית, — להגיע אל כל אחד ואחד מהם ולקרב אלינו את כל אלה שנתרחקו מעל הספרות העברית מסבות שונות, המונחות בטבע החיים ותנאיהם של יהודי אמריקה.

אין אני רוצה להתעכב הפעם על מנוי הסבות האמורות ותכונתן. בחפצי היה רק לציין את העובדה, שאין להטיל בה שום ספק, כי מספרם של היודעים עברית והמוקירים את שפתנו במדינה זו הוא הרבה יותר ממספרם של הקוראים, של החותמים על עתונים עברים ושל הקונים ספרים עברים.

אמריקה העברית היתה יכולה בעצמה לפרנס עתונות עברית וספרות עברית יותר עשירה ויותר רחבה. היתה יכולה אלמלא היו העברים במדינה זו מפוזרים ומפורדים, טרודים ועסוקים, בהולים על ממונם, אם יש להם מתכת זו, ורודפים אחריו יותר מדי, אם אין להם דבר זה במדה מספיקה (ואין שיעור וגבול למדה זו, כמעט לעולם אין היא מספיקה).

אין אנו מלמדים חובה, חלילה, על כל העברים באמריקה. יש ביניהם גם בעלי־נפש רחבה ויד פתוחה, אבל רק למעטים מהם יש הכרה לאומית עמוקה. רק מעטים מהם יודעים ומכירים את כל ערכה של הספרות העברית החיה לקיומה של האומה. והרבה גורם לזה גם פזור הנפש וקרירות הסביבה במובן הלאומי.

אמרנו, כי קהל הקוראים עברית באמריקה לא גדול הוא. אבל הרבה־הרבה פחות מהם הוא מספרם של הקוראים עברית והשמים לבם אל מה שהם קוראים ואשר עניני התרבות העברית קרובים באמת ללבם ולרוחם. והרבה פחות מהם הוא מספרם של העסקנים העברים, של העובדים ושל המעוררים לתחיה העברית ומה גם של המקריבים קרבנות לתחיה זו. רק חוג מצומצם, רק מתי מספר שנער יכתבם יש לנו ממין זה.

נחדול נא ממליצות גבוהות, ממלים רמות על דבר התחיה העברית והעבודה התרבותית באמריקה. איזה נסיונות קלושים ופעוטים — ותו לא. המליצות הנפוחות וקשוטי הדבור, הנשמעים לפעמים מעל הבימות מפי הנואמים ומפי הסופרים **מעל בימת העתונות**, היו בעוכרינו. תעתועי דמיון או מקסם כזב.

האמת לאמתה היא שאמריקה העברית לא עשתה עד היום מאומה, לחלוטין מאומה, בעד התרבות העברית, בעד הספרות העברית. ולמה נתהלל לשוא. רק יחידי סגולה אחדים עשו או רצו לעשות דבר־מה להמשיך מעט את גסיסתה של התרבות העברית באמריקה. זמן מה, שנים אחדות, פרפרה בריה עלובה ומוכת־שחפת זו בין החיים והמות. נראו בה איזו פרכוסים, שרצינו להאמין, כי אותות של תנועה הם. עתה צריכים להניח נוצה מתחת לחוטמה של גוססת זו, למען נווכח אם יש בה עוד נשימה כל־שהיא או כבר נפחה נפשה ושבקה חיים לכל התרבויות החיות בגולה. ואם יש בה, בתרבות העברית האמריקאית, עוד איזה סמנים חלשים של נשימה, אז היו בטוחים, כי יבואו עסקנינו, פוליטי־קנינו החביבים, מטיבינו ואנשי חסדנו, וגם אלה המתאמרים בשם התחיה העברית ו„לוקחים להם קרנים" בזכותה, ויעשו קץ, קץ כל הקצים, גם לנשימה קלה זו, לבל תהיה להם זקנה זו למזכרת עון.

אם יסגרו מחר כל בתי־הספר העברים הלאומיים, הראויים לשם זה, באמריקה, אם תפסק העתונות העברית במדינה זו וגם זכר לא יהיה לה — מי יצטער על זה באמת? גם למאורע קל המספיק חומר לשיחה בת־יום לא יחשב דבר כזה.

לא באנו לתאר תמונה שחורה זו כדי להטיל אימה על מי שהוא (אילו ידענו כי יש בידי דברים כאלה

להטיל אימה על מי שהוא, כי־אז לא היתה הרגשתנו כל־כך מרה ולא היינו כותבים מה שכתבנו), או להאדיב את נפשו של מי שהוא, כי־אם מפני שבאה העת לדעת את האמת ולהגיד את האמת כמו שהיא באזני העברים, את האמת היותר מרה מכלי נטפי דבש.

למה, אנחנו העברים, נרמה את עצמנו ולמה נרמה את אחרים. עלינו המועטים (היודעים ומכירים, כי אין תחית האומה בלי תחית הלשון והספרות ובלי תחית האומה אין גם תקוה לתחית הארץ) להתבונן אל האמת עין בעין, למען נדע עד היכן הדברים מגיעים ומה עלינו לעשות. ורק אם נודה על האמת אשר הכרנו, ורק אם האמת הזאת נוגעת אל נפשנו נוכל לגשת אל עבודת התחיה העברית במדינה זו, עבודה שיש בה ממש.

ראשית לכל נחוץ סדור הכחות העברים והתאחדותם בשביל מטרה אחת כללית: התחיה העברית והרמת רוח העם. ובדבר זה עלינו לקבוע את הכלל: לא הכמות הוא העיקר כי־אם האיכות. טובים מעטים בכוונה מרבים שלא־בכוונה. ואם חפצים אנו באמת בתחיה עברית לשמה, אז עלינו להתרחק מכל פוליטיקה צדדית, שאין לה שייכות ישרה אל המטרה העיקרית, אז על העברים להתרחק מנטיות ופניות זרות ומכל מיני חשבונות פרטיים.

יודעים אנו היטב את כל הקושי שבדרך העבודה העברית ואת כל אבני הנגף, המעצורים והמכשולים הפזורים על דרך זו. קוצים וברקנים מעכבים על כל פסיעה ופסיעה. אולם המסור באמת ובלב תמים אל העבודה העברית לא ירתע לאחור מפני המעצורים האלה ולא יבהל מפניהם. הורגלנו לידי כך.

בחשכת חיינו יש לפיד־איש אחד, התרבות העברית, להאיר את דרכנו, במדבר הישימון, המלאה תחתחים. כל־זמן שלא יכבה לפיד זה, כל־זמן שיש בו ניצוצות איש של שלהבת יה אין מקום להתיאש. לאור הלפיד, שלא דועך עוד, נלך ונמצא את הדרך הנכונה וסוף־סוף נצא מאפלה לאור גדול. היה לנו עמוד־אש, נשאר לנו לפליטה רק לפיד אחד. נגן־נא עליו בכל מאמצי כחותינו, נמסור־נא עליו את נפשנו לבל תהפך שלהבת יה, האוחזת בלפיד זה, לאודים עשנים. רבות הן הרוחות הרעות המנשבות עלינו מכל עבר. אולם כל זמן שרוח נביאינו וחוזינו לא יתם מקרבנו לא יאונה לנו כל רע. יש בידי אויבינו לכלות את הגופים שלנו, אבל לא להמית את נשמתנו כל עוד אשר לא נמיתנה בידינו אנו, כל זמן אשר לא נכבה בנשיבת רוחנו אנו את נר־יה.

בכל ארץ שקמה בה תנועה עברית, תנועה תרבותית, היו חלוצים, היו אנשי־רוח — נעמיד נא מקרבנו גם בארץ זו חלוצים. ואם ימצאו חלוצים כאלה נהיה נא להם לעזר ולא נכשילם בחצי הדרך שאינה סוגה בשושנים.

יזהרו נא העברים מהשגיאות הראשונות שעשו על דרך זו. אם יהיו לנו אנשי מופת, הראויים לתעודתם הרמה, אז רבים ילכו אחריהם.

ואם לא נחגור בשעה זו את שארית כחותינו העברים, אם לא נטהר את רוחנו עתה ואם לא נגש אל עבודה ממשית אז אין תקוה להעבודה הלאומית, להעבודה הציונית במדינה זו.

אם יש בקרבנו עוד עברים הראויים לשם זה, אם עוד יש רוח בהם להתרומם ולהתגבר, אם לא עשה עוד אלהים כלה ברוחם העברי — והיו הם החלוצים הראשונים...

ר. ב.

עַל תַּעֲשִׂיַּת הָאֶרֶג בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל

מאת

א י ס ר ד ו ב ב ר נ ש ט י י ן .

כי נבוא ליסד איזו תעשיה, במקום חדש, אז עלינו לשים לבנו לשלשה דברים עיקריים הללו:

א) אם ישנם שמה חומרי הסקה וקיטור, כגון: עצים, פחם, נפט ועוד ועוד...

ב) אם החומרים הגולמים לתעשיה האמורה, נמצאים בקרבת המקום הזה, אם בקירוב או בריחוק־מקום, או אם אינם נמצאים שמה כלל?

ג) ובנידן דידן, אם יש שם מים, די ספוק דרישת התעשיה?

והנה בנוגע לתעשיה־הטקסטילית — תצטיין ארצנו בכל שלשת העיקרים האלה על צד היותר טוב.— אבאר את דברי:

אין חומרי־הסקה וקיטור, כגון: פחם ודי עצים, נמצאים כעת בארצנו, אבל אם יעלה בידינו להשתמש בכח החשמל לכח־מניע, ובעת הראשונה, טרם יהיה החשמל בכל מקום בארץ, נוכל להמציא לנו את הכח־המניע בעזרת מוטורי־נפט; אז הלא מעט הפחם אשר יהיה נחוץ לנו, בכדי לברוא את מעט הקיטור הדרוש להמצביעה (Färberei) ולהמעדינה (Appretur), תוכלנה להספיק לנו האניות הרבות המובילות פחמים, ואשר תבואנה למאות בכל יום ויום, לתעלת־סועץ.

ב) חומרים, גולמיים לתעשיה־הטקסטילית, כגון: צמר־כבשים, שערות־גמל, צמר גפן, משי ובלואות, נמצאים לרוב בארץ ובארצות הסמוכות לה, במצרים מדרום ובסוריה מצפון. —

מי אשר קרא את הספר „סיריען אלס ווירט־שאפטסגעביט" להד"ר רופין, יכול להוכח, כי צמר־כבשים ושערות־הגמל' אשר יספנו לטויה ואריגה, ימצאו למכביר בארצנו וסוכני אנגליה ישבו שם כל השנה למען קנות את הצמר מהבדואים ולשלוח אותו אחר־כך לאנגליה. והמסחר בצמר התפתח שמה ועולה ליותר מחמשה מיליונים פראנק לשנה. הצמר הארצי־ישראלי הוא עבה וקשה הנקרא „שעוויאט" בלע"ז, יען כי

שערותיו גרלות פרא — בנגד זה, יש לו סגולות כאלה, החסרות לצמר הרך, הנקרא „צמר שפניולי" — וגם הצמר העב הזה, מסוגל הנהו, אחרי עבוד במכונות ידועות של טויה, לארוג ממנו סחורה דקה, סחורות־קיץ שונות, לתלבושת הנשים והאנשים, לפי טיב המקום והאקלים החם, כגון „אלפאגא" ועוד... ואם יהיה צורך במהלך התפתחות התעשיה, גם בצמר רך ודק, הנקרא בפי האומנים "Merino" נוכל להביא מאוסטרליה ומקפלאנדריה, כאשר כן יעשו גם בעלי התעשיה בלודז ובביאליסטוק; אבל גם אז יעלה לנו מחיר ההובלה שמה כמעט עשרים אחוזים בזול יותר משעולה לבעלי־התעשיה מהערים הנזכרות. הן בזאת תצטיין ארצנו, כי ימים סביב לה, ודבר ידוע הוא, כי מחיר ההובלה באניות יעלה הרבה פעמים בזול יותר ממחיר ההובלה במסילת־הברזל.

ואת אשר לצמר־הגפן, אינני צריך להרבות בדברים. ידוע הוא, כי מקום מולדתו ומקור גדולו, מקדמת דנא, היא מצרים הסמוכה לנו; ואשר פי המומחים יקבנו בשם — "Mako". בדקותו, ברכותו ובאריכות־גבעולו (Stappel" בלע"ז) ובעוד סגולות אחרות, אשר רק הצמר הזה יצטיין בהן, עולה הוא הרבה יותר על צמר־הגפן האמריקני והפרסי גם יחד. — ולפי עדות הד"ר רופין בספרו הנ"ל, תגדל גם ארצנו את צמר־הגפן הזה, לערך עשרות אלפים לטראות לשנה. אך הצמר הזה, הגדל עתה בארצנו, הוא עוד במצב פראי — יען לא טפלו עוד בו ולא קלטרו אותו עד הנה כראוי, כאשר במצרים ובארצות אחרות; ויושבי הארץ משתמשים בו לחבילת ואריזת הלימונים ותפוחי־הזהב ופירות אחרים הנשלחים לחוץ־לארץ. אבל עם התפתחות התעשיה־הטקסטילית בארצנו, נוכל להשתמש גם בו למיני סחורות־ארג ידועים; ולחבילת ואריזת הפירות נוכל להשתמש בחומר אחר, מבלי הצטרך לאבד ולכלות חומר יקר כזה לדברים קלי־ערך כאלה. —

ומה שנוגע למיני־אריגה מצמר הגפן, נוכל, לפי דעתי, ליסד שמה תעשיה בעת הראשונה, בקאפיטאל קטן מאד. — כי אין דומה תעשית־האריגה של צמר־כבשים לתעשית־האריגה של צמר־גפן, כי תעשית־אריגה של צמר־כבשים דורשת, מלבד בית־אריגה ובית־צביעה, גם בית־מטוה וגם מעדינה (Appretur, Veredelung), אשר תהיה ערוכה בכל, לפי המלה האחרונה של הטכ־ניקה, כידוע למבינים; וגם נולים־לאריגה* צריכים להיות מהמין היותר יקר וטוב; וכל זאת דורשת סכומים גדולים. ענין אחר לגמרי היא תעשית־האריגה של צמר־גפן. פה צריכים אנו להכין לנו לאריגה נולים קלים וצרים, הנקראות „כסאות אנגליה", שמחירם נמוך מאד, ומכל מכונות המעדינה נוכל להסתפק בעת הראשונה רק במכבש־גלילי (Walzenpresse) לבד. — והטויה (Garne, Gespinst) לזה, נוכל לקנות לעת־עתה באיטליה הסמוכה או באנגליה, כאשר יעשו, בעת האחרונה, גם רוב סוחרי לודז וביאליסטוק. ורק בהמשך הזמן, כאשר תתבסס תעשיתנו על בסיס נכון, נוכל ליסד גם בית־מטוה לטויה עדינה (Teinspinnerei בלע"ז), יען יסוד בית־מטוה כזה דורש הון רב. —

עבוד טוית צמר־הגפן למיני אריגה דקים ושונים, הוא, לפי דעתי, היותר מסוגל בעד שוק הארצי־ישראלי עם אקלימה הטראפפי, הלוהט, וגם בעד שוקי הארצות הסמוכות לה. אך על האומן לבחון ולדרוש מקודם את טעם יושבי הארץ, הן בתלבושת הנשים והן בתלבושת האנשים. ולפי טעמם ולפי דרישת האק־לים וביחד עם זה גם לפי המלה האחרונה של המודה.

ואשר למשי, הנה לפי דברי הד"ר רופין בספרו הנ"ל, הנהיגו שם, בלבנון ובסוריה, עוד בהמאה החמישית למספר הנוצרים, בימי המלך יוסטיניאן, את תולעת־המשי הסיני, וכעת קיימים שם הרבה בתי־מטוה למשי, ערך יותר מן 500 בתים כאלה. ולמאות ולאלפים קילו־גראם קקני־משי יבלים יוצאו מדי שנה בשנה לאיטליה ולדרום־צרפת. וגם מטוי־המשי (Seidengespinnst) היתרים, אשר לא יוכלו להעבד בארץ יובלו להארצות הנזכרות. — ומי אשר יחפוץ להתעסק גם במקצוע זה, ימצא כר נרחב לפניו.

ובלואות, כידוע ליודעי־חן, ישביר המזרח לכל שוקי אירופה, יען טרם למד המזרח לנצל אותן כראוי.

ג) גם כמות המים אשר בארצנו, מי־מעינות ונחלים, קלים ונוחים ומסוגלים הם לתעשיה־הטקסטילית, ולפי עדות הד"ר רופין בספרו, טעות היא בידי אלה החושבים, כי ארצנו ארץ חרבה היא וחשוכת־מים. — לפי דעת הד"ר רופין יש שם מים בכמות מרובה.

גם שמנונים שונים, כגון: שמן המשחה ועוד, אשר בלעדם לא תוכל כל תעשיה, ומה גם התעשיה־הטקסטילית, להתקיים, יש שם לרוב. וגם הרבה בתי־תעשיה לבורית, אשר התעשיה המדוברת כפופה אליהן מאד, יעבדו עתה בארץ. במלה אחת, כל האפשריות וכל הדרישות אשר התעשיה הזאת, לפי מצבה בזמן הזה, דורשת מאת בעליה וממקום מטעה, תוכל ארצנו להספיק לה. אם נמתח קו־מקביל בין לודז וביאליסטוק מצד אחד ובין ארצנו מצד שני, אז נראה, כי ארצנו עולה עליהן במעלותיה, בכל דבר הנוגע לחרושת־הטק־סטילית. — ואם נתעמק במחשבתנו אז נתפלא: איככה יכלו שתי הערים הנזכרות, המשוללות כל אותם הדברים ההכרחיים אשר התעשיה הזאת דורשת וכל אשר נחוץ לתעשיתן עליהן להביא מן החוץ, לבוא לגובה התפתחות כזה, אשר פי הסוחרים כנו את לודז לפני המלחמה בשם „מאנשסטר הפולני". ועל אחת כמה וכמה ארצנו אשר לה כל היתרונות אשר מנו חכמים בין ההקדמות להתעשיה הזאת, כי תעלה, בלי שום ספק, מעלה מעלה בזמן היותר קצר, אם רק תמצא בידים חרוצות.

ואל הציונים שבכל ארץ, שיש להם ידיעה בתעשית הארג, הנני פונה בזה בבקשתי ובדרישתי: קחו את המכשלה הזאת תחת ידיכם אתם, כי אנשים אחרים אינם ראויים לזה כמוכם, יען הם לא

---

* נול = כסא־האורגים.

יוכלו לדעת את כל ההרפתקאות, אשר צריכים הננו לעבור ביסדנו איזו תעשיה, ומה גם ליסד תעשיה במקום חדש ובארץ חדשה; ובנוגע לאמצעי העבודה הם עוד יוכלו "לבוא במבוכה, ואתם הלא הורגלתם בכל אלה! עברו, אחי, מפטפוטי מלים לאין תועלת, — לידי מעשים ממשיים! הביאו גם אתם אריח לבנין חומות ארצנו! את כל העבודות האחרות, כגון: בנין בתים, כבוש הדרכים, בנין מסילות־ברזל, בנין נמלים, חשמול הארץ ועוד ועוד הניחו למומחים במקצועות אלו. — אבל נטיעת החרושת־הטקסטילית בארצנו, אשר אתם, רק אתם, הנכם המומחים לזה, קחו תחת ידיכם אתם, כי זאת היא חובתכם לעצמכם ולעמנו.

חלום

מאת

יצחק קצנלסון.

חֲלַמְתִּי:
אֲנִי מוּבָל
בִּרְחוֹבוֹת עִיר,
וּמָעֳמָד אֶל קִיר
שֶׁל מִגְזָר·

הַמַּעֲרָב —
הוּא טָפַח
בְּלַבַּת אֵשׁ עַל פָּנַי,
זָהָב יוֹקֶר שָׁפַךְ
עַל הַמִּגְזָר·

הַשֶּׁמֶשׁ שָׁהֲתָה רֶגַע —
וְרָדָה,
וְנִפְרַד מֶנִּי
לְעוֹלְמֵי עַד,
לָנֶצַח·

אַט־אַט יֶעְלַם
כָּל מַעֲיָן,
רַק קוֹל פּוֹלָנִים
וּצְלִיל כְּלֵי זַיִן
מֵרָחוֹק בָּאִים·

וּמִן הַמִּגְזָר
יִתְגַּנְּבוּ צְלָלִים,
וְהֵמָּה כֵהִים,
כְּמֵהִים —
מִן הַמִּגְזָר·

וְסָבִיב סָבִיב
יְגַשְּׁשׁוּ,
בַּעֲפַר רַגְלַי יִתְפַּלְּשׁוּ
וְיִלְחֲשׁוּ חֶרֶשׁ:
„יֶשׁוּ···"

הַמַּהְפֵּכָה בְּעֲיָרָה

(ציור).

מאת

מ. מ. חן.

א.

הוא היה מנקה ארובות בעיירתו. כשהיו רואים אותו הולך בחוץ באחד מימות החול הכירו אותו רק על־פי סימניו המובהקים אבל לא על־ידי פניו. חזקה היתה בעיירתו, שאדם גוץ, כפוף שכם, מלוכלך פיח ומכוסה אבק, מכובעו הקרוע שעל ראשו עד מגפיו המטולאים שעל רגליו, עד שנדמה היה ממש כאילו יצא מתוך המעשנה — הוא זלמן ליב מנקה הארובות ולא אחר. יש שהיו מתלוצצים עליו ואומרים שאת צבע אור פניו הנכון לא ראו מעולם. אחרים היו מביעים את ספקם מתוך צחוק, אם יש לעור פניו צבע אחר כלל. הפיח השחרחר היה צמוד כל־כך אל בשרו, עד שהיה נדמה כאילו הוא מובלע בתוכו, בדמו... לרחוץ היטב את פניו וידיו במים לכל־הפחות (בורית בכל יום, זהו דבר שרק רוטשילד משתמש בו!) פעם אחת ביום נחשב לו למותר לגמרי. מה לו בימות החול לטהר עצמו ולזכך את בשרו, אם יתלכלך למחר שוב? בערב שבת זהו ענין אחר. משום כבוד שבת היה קם בהשכמה,

אוכל פת שחרית, **הולך** לבי **מסותא**, מבלה שם כל היום כמעט עד הדלקת הנרות ויוצא משם אחר, אבל ממש — אחר, עד שאי־אפשר היה להכירו. אז היו רואים, **ששערותיו הן** לבנות ככסף, שזקנו הוא ארוך ונאה ומצחו עמוק ורחב, ממש כמו אצל רב העיירה, שתואר **והדר לו ושהנהו בעל צורה** ולא „שד מן הארובה" שמאיימים בו **את התינוקות בלילה** כשאינם רוצים לישון.

במה מתפרנס זלמן ליב ואיך הוא מתקיים? לא ידע איש. הכיצד? כמה בתים מונה העיירה סחור־סחור? **וכמה בעלי־בתים** משתמשים בו בכלל לנקות את ארובות תנוריהם? הלא לרוב הם עושים **זאת** בעצמם. רואה אחד שהיום הוא יפה מאד, השמים טהורים ופנאי יש לו, ברוך־השם, הרבה. הוא שמע כבר בשעת **תפלת שחרית** בבית־המדרש את כל החדשות שבעולם הגדול, — מחוץ לעיירה ושבעולם הקטן, — בתוך **העיירה, פטפט הרבה עם** בני־אדם בחוץ והיום **עודנו גדול, לא הגיעה עוד שעת המנחה** ללכת שוב לבית־המדרש והוא מטייל ארוכות וקצרות בביתו כשידיו מפושלות לאחוריו או שהוא יושב על־יד פתח חנותו כשעות שתים, שלש, ארבע, מנמנם ומפהק ואינו יודע פשוט מה לעשות... ופתאום הוא נמלך — **משליך** מעליו את בגדיו העליונים, לובש במקומם סמרטוטים בלואים שמוציאם מאחורי התנור, נוטל חבל ארוך וקושרו בראש מטאטא שנפסל בכל מכל מלאכה (בעיירה משמש המטאטא לשני דברים. בראשונה **כשעודנו חדש** ורענן מצליפים בו על האצטבה העליונה ב„מרחץ, בערב שבת, **ואחר־כך כשעליו** הירוקים חבוטים ונושרים מאליהם, מכבדים בו את רצפת הבית כל ימי השבוע) ובזוג אבנים קטנות כדי להכביד עליו את משקלו, מטפס על גג ביתו ומנקה את ארובתו. ואף־על־פי־כן, הוא חי ומתקיים, זלמן ליב זה, וגם אשתו ובניו **חיים** וקיימים. ולאידך גיסא, כלום רק קיומו שלו **הוא** מוקשה? **הלא** קיומם וחיתם של כל בני העיירה עומדים בנס. אדרבה, ינסה **אחד** מהם לעשות חשבון נכון בנפשו במה **הוא** מתפרנס ואיך הוא חי — קונם, אם ידע להגיד. אלא מה? לא כלום. מי שהוא זן ומפרנס מבצי כנים עד קרני ראמים הוא מפרנס גם אותם. ואין להקשות הרבה. וכך היה משיב גם זלמן ליב לאשתו כשזו היתה מתחלת להקיפו בשאלות כאלה:

— זלמן ליב, מה יהיה הסוף? החורף ממשמש ובא ועצים אין להסקה. תפוחי־אדמה אין והגג הוא כולו שבור. השלג מבצבץ מתוך בקעי הכתלים הרקובים והפעוטות מצטננות אחר כך. זלמן ליב, הזוכר אתה את החורף של אשתקד? חורף כזה לא ישוב לנו ולכל ישראל, רבונו של עולם! — היתה מסיימת בתפלה ומחכה לתשובתו.

— אבל מה את שואלת אותי, פתיה! — היה **זלמן** ליב עונה לה אז ברוגז קצת — כלום יודע אני יותר ממך? בוראי לא יעזבנו היושב בשמים, כמו שלא עזבנו עד כה. ראי, אדרבה, — היה מתחיל להוכיח אותה באמתת משפטו ולרכך את קולו קצת כמפיים, כשהיה רואה את הדמעות המתגלגלות על לחייה — קחי לך דוקא את החורף של אשתקד לראיה. כמה ילדים מתו אז במגפת האסכרה, לא על ילדינו ועל כל ילדי ישראל? אמרי את, אדרבה! הלא לא היה כמעט בית שלא מתו בו אחד או שנים ולפעמים גם יותר. לא הועילו הרופאים המפורסמים שהביאו אותם מהעיר הגדולה, לא עמד להם הכסף הרב שהזילו ממש כטיט. וכשרצונו (זלמן ליב היה מראה פה באצבעו למעלה) היה עלינו טוב, שלח לנו את רפואתו גם על־ידי חנא החובש, שאת לועגת לו מפני כשבא פעם אחת לבקרך בימי מחלתך, לא תזכר עכשיו, וחפץ „לשמוע" את הדופק, אחז בשרוול כתנתך, הביט על שעונו שהוציא מכיס חזיתו ומנה בלחש את הדפיקות של — הכתונת... ולכי עכשיו והביני את דרכי אלהים ונפלאותיו! — היה מסיים את דברי נחמתו לאשתו מתוך צחוק עליז שלמרות ערמת הפיח והאבק שעל פניו היה בוקע ומתפרץ מתוכם ומתגלה על לסתותיו מסביב **לזויות שפתותיו.**

אולם רק לפני אשתו היה מדבר דברים כאלה, מנחמה ומחזקה באמונת שדי שלא יעזבם ולא ימית אותם ברעב ובקור. בינו לבין עצמו היה מתרעם לפעמים גם הוא, לא כל־כך כנגד דרכי ה' כמו נגד רעת האדם.

זלמן ליב גר בקצה העיירה, על־יד הדרך העולה לעיר המחוזית. השדות המלאים בר וגני הירק שהשתרעו למרחוק על־פני כל העיירה בקיץ, והרי השלג שהיו מכסים אותם כשמיכה לבנה בחורף הסתירו את דלות מעונו הקטן והצר מעיני העוברים והשבים, כאילו היו מתביישים בו ובקשו להגן על כבודם שלא יראה קלונם ברבים. ביתו — אם יכולים היו לקרוא לחורבה בשם זה — היה נוטה ושחוח לצד שלפניו, כזקן זה שנכפף קומתו מרוב זקנה וחולשה. כתליו משלש רוחותיו היו סמוכים בעמודי עץ ובערמות אבנים ששמרו עליהם שלא יפלו תחתם ברוח מצויה ושלא יתפזרו לכל עבר ברוח שאינה מצויה... גגו המשופע היה פרוץ וקרח מכאן ומכאן ונתן דרך לנטפי הגשמים הטורדים בקיץ ומעבר למי השלגים הנמסים בחורף לרדת פנימה הביתה. **חלונותיו היו** שבורים ברובם ובלואי סחבות וקרעי נייר סתמו את פרצות זגוגיותיהם... וכמראהו מבחוץ כך היה מראהו מבפנים. שלחן ארוך מרוסק דפנות, שהיה קשור בחבלים מתחת לרגליו הרעועות ושהיה משמש גם משכב בלילה. דרגש של עץ עבה וקשה, שמרוב השמוש בו **(הוא בא לו עוד בירושה מאבי זקנו)** התחילו רגליו מתמוטטות ממקומן גם הוא, כסאות־עץ אחדים שבורים למחצה, שתי מטות־עץ ארוכות מחוסרות רגל שהיו נשענות על ארגזים שבורים וקרשים רקובים — אלה היו רהיטי הבית שקשטו את מעונו של זלמן ליב מבפנים. אולם על עניותו מבפנים לא דאג כל־כך כמו שהיה דואג לדלותו מבחוץ. הוא היה מכבד מאד את בעל־הבית. כשיש לך „ארבע פנות" משלך הנך עשיר כבר. מתחשבים אתך כמו עם אדם. יש לך מקום קבוע ואינך מוכרח לעקור את דירתך בכל פעם ולהתגולל כבלב בבתי אחרים. משלם אתה כסף בעד

חררך הצר ומתייחסים אליך כאילו אתה גר בחנם. כל תקלה שתארע לבעל־הבית אחריותה עליך. בעלת־הבית הקריחה את תבשילה ואשתך היא החייבת. התינוקות מתקוטטים ביניהם ומתגרים זה בזה ושלך הוא האשם, וכך הוא תמיד. מביטים עליך כעל מיותר, כעל אחד שבא לדחוק את רגלי הבעלים בביתם. אפילו דירה רעועה ודלה כשלו, אם יבוא לשכור אותה אצל אחרים לא ישיגנה בפחות מרבע מאה לשנה. ואפילו כשירצה לשלם הרבה, הימצא פרוזדור לבית כשלו? הלא הפרוזדור שלו הוא ממש יער. משמש הוא להרבה דברים כאחד — רפת לעזו, לול לתרנגליו, אוסם לירקות ולתפוחי־אדמה, דיר לעצים ועוד להרבה דברים כאלה שהוא זקוק להם. ואמנם, זלמן ליב היה מוצא צה גם לביתו **הנוטה לנפול. למרות דלותו** המרה היה בונה אותו מחדש. הוא היה מונע אוכל מפיו, „קורע חתיכות מבשרו" עד שהיה מקים לו בית חדש אלמלי...

כשהיה מגיע לכאן לא היה יכול לדבר או לחשוב יותר והיה אנוס להפסיק באמצע. עיניו היו מתמלאות דמעות וקולו היה נחנק בגרונו. „עול נורא כזה, רבונו של עולם! — היתה נפשו זועקת אז מרה בקרבו — מדוע אתה מביט ומחריש?"

כשמדברים על אדות ביתו של זלמן ליב, צריכים לזכור גם את גנתו הגדולה שהיתה לו מאחורי ביתו. שנים רבות הכניסה לו גנתו זו כמעט את חצי חיונתו. תפוחי־אדמה, קשואים, לפת, כרוב ועוד ירקות כאלה היו מספיקים לו לכל ימות השנה. לפעמים, כשהגנה היתה מבורכת, היתה היכולת בידו למכור קצת מגדולי צמחיו אלה גם לאחרים או להחליפם אצל אכרי הכפר הסמוך בדגן, חטים, קטניות וכדומה, דברים שאדמת גנתו לא היתה ראויה להם. וביחד עם פרנסתו מנקיון הארובות מצא את ספוק צרכיו לו ולבני ביתו ברווחה. בכל אופן, רעבים ללחם לא היו. הלואי עכשיו ככה. אז התחיל **זלמן ליב לחלום גם על־אדות** תקון ביתו, כלומר, לבנות אותו מחדש. אבל כשאדם מתחיל להרגיש בטוב אינו מסתפק במועט. עכשיו רואה זלמן ליב את קלקולו שקלקל אז ומתחרט היטב. אילו היה מקים אז בית חדש לבד כשהיכולת היתה עוד בידו לא היה עליו לדאוג עכשיו ככה ולבכות על גורלו המר כל ימי חייו. אבל הוא לא הסתפק אז רק בבית לדירה בלבד לו ולבני ביתו, הוא חפץ שביתו החדש ישמש גם פונדק לעוברי דרכים ומקום לפוש לאכרי הכפרים הסמוכים בנסעם העיירה בימי השוק. התקנא בברציק הפונדקי בקצה העיירה השני (ואפשר שבשביל זה נענש. קנאה!...), שהוא מאסף ממש ממון במלוא חפניו, והוא המתין, המתין עד...

הוא היה מוכן כבר לגשת אל המלאכה להרוס את ביתו הישן ולבנות חדש במקומו. צרכי הבנין כמו קרשים, אבנים, רעפים וכדומה שקנה אותם מעט־מעט (הלא כך היה חשבונו להגיע אל מטרתו, פסיעה־פסיעה, ולא לקפוץ בבת־אחת למעלה. מקפיצה זאת יכולים עוד לשבור את המפרקת...) היו כבר מונחים ועומדים מסביב לביתו ומלאו את כל הפרוזדור שלו. אבל איך כתוב שם בספר התהלים שהוא חוזר תמיד על מזמוריו בבקר ובערב: „אם ה' לא יבנה בית, שוא עמלו בוניו!..." חשוב היום, חשוב למחר אם רצונו אין בכך... „רבות מחשבות בלב איש..."

ביתו של זלמן ליב עמד לא על קרקע העיירה, אלא על אדמת ה„חצר" שמחוצה לה. וכל זמן שה„חצר" היה בידי בעליו הראשונים, נסיך זקן פולני, בעל אחוזות גדולות, לא ידע זלמן ליב כל דאגה. הוא היה נזהר לשלם לו את דמי חכירתו בזמנם, שבשביל זה היה נחשב בעיני הנסיך לאיש נאמן ולא נגע בו לרעה. אמת, שחבה גדולה לא היתה נודעת לו מהנסיך ובכל פעם שהיה רואה אותו מרחוק או כשהיה בא אל ביתו היה צריך לעמוד בכפיפת ראש לפניו ולנשק לו את ידו, ולא לו בלבד אלא גם לאשתו, לנסיכה, ולבניו ולבנותיו. אבל זלמן ליב לא היה חושש לזה הרבה. וכשאתה צריך לעצור בעד כלב רע שלא ישך אותך ולא יבח עליך אינך מגפפו ומלטף אותו — מה?... אם יש עוד תקנה בנשיקת־יד, אין הרעה גדולה עוד כל־כך. והלואי שזו היתה לו דאגתו האחת. יודעים את טיבו של בן־אומה זו שהחניפה והשקר הם שרשי נשמתו. או שהוא חונף ומשקר לאחרים בשעת דחקו, או שהוא מבקש שיחנפו וישקרו לו בשעת רחבותו. כלב! רע ממנו הוא הנחש. לו אין תקנה אחרת כי־אם לרצץ את ראשו. כשעבר ה„חצר" לידי בעליו החדשים, אחרי שהנסיך היה מוכרח, מטעם סבות פוליטיות, למכור את כל אחוזותיו הרבות ולהגלות מארצו — התחילו אז צרותיו של זלמן ליב. בעל החצר החדש שברשותו נמסרה גם העיירה כולה היה אחד משרי הצבא וקרוב למלכות. את היהודים שנא תכלית שנאה ולהין וגרש את תושבי העיירה. בכל יום ויום גזר גזרות חדשות. אך יותר מכולם סבל ממנו זלמן ליב. תיכף לביאתו סלק אותו מנחלתו היקרה, מגנתו הגדולה וקפח את חייו. כי מה נשאר לו עוד אחריה — ביתו הרעוע העומד לנפול? אמנם, הרשע הזה, — ימח שמו וזכרו עד סוף כל הדורות! — בקש לגרש אותו גם מביתו. קשה היה לו, לרשע הזה, להנות ליהודי מאדמתו גם „קבר" כזה. לא הועילו כל תחנוניו ובקשותיו, לא עזרו כל בכיותיה ויללותיה של אשתו. הוא לא חפץ אפילו לראות את פניהם וצוה על־ידי פקידו לגרש אותם מביתו ולהזהירם שאם יבואו ישנו עוד **הפעם את בקשתם יגרה בהם את כלבי** החצר ה„מזיקים", שעמדו תמיד קשורים בכבלי ברזל אל החומה. אבל כאן עמדה לו, לזלמן ליב, השתדלותו היתירה. מבלי הבט על עניותו ועל דחקותו לא ישב כל העת בידים **חבוקות, הגיש את ריבו** לבתי המשפט של מטה ושל מעלה ושלח כתבי בקשה אל הוד כבוד מלכותו בעצמו, עד שקבל לבסוף את פסק־דינו מלשכת שר הפנים שהתיר לו את ישיבתו בביתו עד שיעמוד על מקומו, כלומר, כל־זמן שלא יפול או שלא ישרף...

ומזמן ההוא יושב לו זלמן ליב ומשפחתו בחורבתו העומדת לנפול בכל יום ויום והוא תומכה ומחזקה

בעמודים, מוטות ומסעדים שונים, בוכה ומתפלל לה׳ שיאריך את ימי קיומה, לכל־הפחות, כל־זמן שיחיה הוא ולא יצטרך לעת זקנתו להתגולל בדירות זרות ומתרעם וקובל לפניו על רשעת בני האדם והצלחת הרשעים. בכל פעם שהיה חוזר על הפסוק „בגאות רשע ידלק עני" או „שבור זרוע רשע" היו אצבעות ידיו נכפפות מאליהן ונסגרות באגרופים כאילו היו מוכנות לרדת על ראש הרשע בכח ולרציץ את גולגלתו לרסיסים, וקולו היה מתגבר ומתפריץ מגרונו בחזקה כאילו היה רוצה להבקיע שחקים ולהרגיז את כסא הכבוד, כביכול, בעצמו... אבל כל זה היה רק בינו לבין עצמו, כלומר, בשעת תפלתו ותחנוניו לפני המקום. אז היה בוכה ושופך את מרי שיחו וצרותיו לפניו, מבקש לישועתו ומתפלל למפלת הרשע. אבל בינו ובין אחרים לא היה מתאונן ומדבר כלום. „כך הוא רצונו ובודאי ה ו א עושה הכל לטובה!" היו דבריו תמיד לפני הבריות.

בכלל היה זלמן ליב שתקן מטבעו ולא אהב לגבב דברים בעלמא. הוא נשא את כאבו בדומיה ויגונו היה נאלם על לשונו תמיד. וכשאדם שותק ואינו תובע כלום יתבעו בעדו אחרים? דייהן צרותיהם שלהם. לכל אחד יש צרור שלו... וכך נשכח זלמן ליב מן העיירה ולא זכרו ולא פקדו אותו רק כשהיו צריכים לו לנקות את ארובותיהם בלבד. ואם זכה פתאום לפרסום גדול כזה עד שהתחילו לדבר בו ולהעלות את שמו על שפתותיהם בכל רגע ושעה, היה צריך להודות על זה לבתו.

(סוף יבוא).

חוֹמֶר וָרוּחַ

מאת

ב ן ־ א ב י ג ד ו ר .

(סוף).

ואל נא יקסימו אותנו הקולות הרומנטיים של בירנבוים וחבריו. ישפוך נא היחיד את לבו לפני אלהיו בתפלה הרצויה בעיניו, ידבק נא בקונו כפי נטית לבו וכוסף נפשו, או יתפרץ וימרוד באלהי השמים להורידו מגדולתו כטוב בעיניו. כל זה איננו נוגע לכלל האומה, בתור אומה ארצית ומדינית. השמים שמים לה׳ והארץ נתן לבני אדם. זרועות האומה הרחבות צריכות לחבק את כל בניה, היראים והכופרים כאחד. האדמה היא אם לכל חי, לכל בני האומה הנמנים עליה, אחת היא אם תמימי דעות הם או חלוקים בדעות.

ומנקודת־מבט זו אין אני יכול לשמוח כל־כך על התשובה הרוחנית החדשה, שהקיפה את כל פלגות אחינו בארצות המזרח ביחוד, על הנטיה הרוחנית הנפרזה שלה. „יבנה" כשלעצמה יכולה להיות לברכה לנו, אבל רק אם לא תבוא למלא את מקומה של ירושלים, המטרפולין המדינית. טובה היא הרוחניות החודרת אל תוכה של החמריות, אבל לא הרוחניות הבאה להחליף את החמריות ולמלא את מקומה. התשובה הרוחנית החדשה מעידה רק על חולשתנו, על הרזי־גנציה המכאיבה שלנו, על ההסכם החשאי, ההכרחי, שלנו עם כל הרציחות והנבלות הנעשות בנו. —

יודע אני את כל הדברים ההגיוניים שיש להשיב בענין זה: חלשים אנחנו וחסרי איל, מועטים בין מרובים, כבשים בין זאבים... אבל אוי ואבוי לעם החי תמיד רק על־פי ההגיון וההכרח. רוב הגדולות והנפלאות שבעולם לא נעשו על־פי ההגיון. ויש רגעים בחיי עם, שגם החלש אומר: גבור אני! יש רגעים בחיי עם שהוא לועג להגיון וכנחשול הוא קופץ לתוך הים, אחת היא אם יטבע או יעבור בחרבה. יש רגעים שגם העם החלש יתקומם כלביא להלחם עם רודפיו ומצמיתיו, אחת היא אם יגבר עליהם בכחו הפנימי המפליא לעשות או יפול בכבוד גבור שדוד במלחמה.

הקטסטרופה הגדולה והנוראה בחיי אחינו בארצית המזרח כעת לא היתה צריכה להביאנו לידי ת ש ו ב ה ר ו ח נ י ת , לידי רזיגנציה מרה, לידי הזיה וחלום, לידי רומנטיקה ומסתורין, אלא לידי ת ש ו ב ה ח מ ר י ת, לידי התעוררות עממית כבירה, בכדי להגן על חיינו וכבודנו. אם כל העולם מתקומם כנגדנו להצמיתנו, אל נא נתן את עצמנו להיות מובלים לשחיטה כצאן טבחה. אל נא נפקיר את חיינו וכבודנו חנם. — בשום אופן אי־אפשר להסכים, שיש הגיון בזה, שעם בעל חמשה־עשר מיליון נפשות, שיש לו כח והשפעה בעולם, שתופס הוא עמדות ידועות וחשובות בחיי החברה בכל אתר ואתר, יתן לחבורות של מרצחים ושודדים, של חיות בצורות בני־אדם, לשחוט מאות אלפי אחיו ולענות ולרצוח מאות אלפי אחיותיו, והוא לא יתעורר להגן על נפשו, חייו וכבודו, אלא יצא ידי־חובתו בדימונסטרציות של מחאה או במאמרי מחאה נדפסים בעתונים יהודיים, בלוית קבוץ נדבות לטובת השדודים, האלמנות והיתומים. —

התשובה הרוחנית הנפרזה, שאנו רואים כ ע ת כ ז א ת בקרב נפוצות ישראל, מעידה רק על ההתנוונות שלנו, על הירידה הפנימית שלנו, אבדן הכחות החיוניים שלנו, על היאוש הפנימי האוכל אותנו כרקב, על ההתכווצות הנפשית שלנו...

בקרב עם בריא ונורמאלי אי־אפשר לאפטיה־יאושית שכזו שתגבר בקרבו במדה נפרזה כזו לעתות בצרה מיוחדות כאלו.

וצאו וראו נא עד כמה אבדנו את חושינו הבריאים, עד כמה איננו חשים ומרגישים בבשר־החי שלנו, אם גם לעת נוראה כזאת, שמאות אלפי אחים ואחיות נרצחים ומובסים ומעונים לעין השמש ואין אומר: חדל! לא חדלנו להפרד למפלגות מתגרות ומריבות זו בזו, ומהלחם מלחמה פנימית בקרבנו על פכים קטנים, על קוצו של יוד, על סעיפי פרוגרמות מפלגתיות, והננו נפרדים ומפוזרים כעדר נפוץ איש איש לעברו ולמפלגתו.

ואין מי שיתעורר ויקרא בגרון: בשעה שחלק גדול מן העם כולו שרוי בסכנת שריפה ורעב ושמד מתחת השמים, הנה נתאחד בינינו ועשית הסכנה הכללית, הבה נעזוב בעת איש איש את אהליו, הבה נעזוב את המלחמה הפנימית שבינינו, הבה נתאסף נא כולנו ונבחר לנו באהבה מנהלים כוחיים, שהם יצאו ויבואו לפנינו, והבה נחלץ נא כולנו חושים לצאת לעזרת אחינו ואחיותינו שם בגיא ההרגה, הבה נקריב נא את דמנו וחלבנו על מזבח העם.

ואולם הנה באים ומנחמים אותנו ביעודי הצדק והאהבה, שמתאמצים להשליטם בחיים. אמנם השעה הזאת היא שעה קשה ומרה לרבים מאחינו ואחיותינו, אבל הן השעה הזאת שעת מעבר היא, שעה שבה מתעוררים ומתנפצים כל הבנינים הישנים, כל סדרי החברה הרקובים, ועוד מעט, עוד מעט — וסדר חדש ישלוט בעולם, כתר של שלטון צדק ושויון, ולא יהיה שוד בפני דת, ולא יהיו שום הבדלים בין עמים ומעמדות...

וברבים שום אומה ולשון לא תמצאו מנחמים ומאמינים אדוקים ביעודי הצדק האלו במספר כל־כך רב כמו אצלנו. וזהו גם כן סימן של ירידה והתנוונות, חולשה ואפיסת־כח פנימי...

עוד בתקופת הירידה וההתנוונות העתיקה שהיתה לנו, באחרית ימי הבית הראשון ואחר־כך בגלות בבל ותקופות המצוקות והשעבוד הבאות שבימי בית שני, קמו לנו מנבאים ומנחמים כאלו, שנבאו לאחרית הימים, שבהם בהטבה לצדק ואהבה ורחמים לימים יבואו...

והיעודים והנחמות הללו עוד גם עתה רחוקים, רחוקים מאתנו כמלפני אלפי שנים...

ובתקופת הירידה של אחרית ימי הבית השני ותקופת החורבן הבאה הלא יצאו גם־כן מתנבאים ומנחמים כאלו, שנבאו להשליט את יעודי הצדק, האהבה והרחמים של נביאינו בחיי העמים... והיו ימים שנסו גם לקרוא את החרב לעזרת כל האידיאלים הנשגבים האלה, בכדי להגשים אותם בחיים... והלא ראה ראינו את כל הישועה והטובה שהביאו הללו לעולם כולו בכלל ולנו, היהודים, בפרט... והתוצאות של כל מעשי הצדק, האהבה והרחמים הללו התגשמו אמנם בחיים בצורות של אינקביזיציות וגרושים וכל מיני פורענויות שנספרים לרוב...

ונסיונות למכביר שכאלו נעשו גם מצד בעלי דתות אחרות, שבאו להשליט את יעודי נביאינו הנשגבים בחיים, וכולם הביאו רק לידי רציחות איומות, שפיכות־דם נוראות וכל מצרי שאול...

ביחוד מסוכנים הם כל יעודי הצדק והאהבה והרחמים הללו בשעה ש י כ ח נגלוה אליהם, כח ממשי, ובשעה שבאים להגשימם בחיים הממשיים... בשעה שבאים ומפשיטים מעליהם את אדר האלהות והרבייטם מהרצית המציאות...

ובעלי נסיונות כאלו קמו גם בעת, בתקופת הירידה וההתנוונות הגדולה, שלרגלי המלחמה העולמית, של האנושיות בכלל ושלנו היהודים, בפרט, המנבאים לצדק ושויון, האהבה ורחמים בעולם והמתאמצים להשליט את כל היעודים הללו בחיים, בעזרת האגרוף והחרב...

וכל זה מעיד על החולשה והירידה ועל אבדן הכח הפנימי...

ואת התוצאות האיומות של הנסיונות החדשים הללו כבר הרגשנו ומרגישים אנחנו, ביחוד, על גבנו, בבשרנו ודמנו. עדים הם כל מאות אלפי אחינו המדוקרים והנשחטים, ומאות אלפי אחיותינו המעונות והנרצחות, ומאות אלפי הצללים בדמות אנשים התועים כעת בסבכי היערות ובין חורבות העיירות הנחרבות בארצות המזרח הישנות, — שאמנם לא ידי המנבאים ומאשרי האנושיות בעצמם הולידו את כל זה, אלא ידי מתנגדיהם, הנלחמים עמהם... אבל אחת היא לנו, איזה ידים הולידו את כל זה... אחת היא הנרצח איזו פירמה רשומה על הגרזן שהתיז את ראשו. —

ופחד ורעדה יתקפוני בשוותי בנפשי את אפשריותה של הגשמת כל יעודי נביאינו הראשונים והאחרונים בחיים... אוי ואבוי לחברה האנושית אם יבוא המועד שיתגשמו בקרבה כל היעודים היפים האלו בעזרת הכח והחרב... תקופה נוראה שכזו עוד לא היתה בעולם...

והעם העברי בודאי ובודאי שיפרת וישמד מארצות החיים בשם או בגלל כל יעודי הצדק והטוב הללו, אם מצד מצדדיהם ואם ממתנגדיהם, אחת היא, וזכר לא יהיה לו עוד.

אומללה היא האנושיות שיעדו בשבילה יעודים כל־כך יפים, טובים ונעלים שכאלו, ואומלל הוא העם העברי שמקרבו יצאו ויוצאים בעלי יעוד ומנבאים שכאלה.

מי יתן וחדלו כל המנבאים ובעלי היעוד האלה לנבא וליעד, וחדלו מחפצם לבוא ולאשר את האנושיות האומללה גם בלאו הכי...

מי יתן וחדלו — והיתה הרוחה לעולם כולו בכלל ולנו היהודים, הקרבנות התמידים של כל הנסיונות הללו, בפרט. —

ואם ננסה להתבונן עד כמה השתקף כל זה בספרותנו נמצא, כי כעם כן ספרותו, כי דרך התשובה, דרך החולשה, הירידה וההתנוונות שבחיי עמנו מצטלמת גם בספרותנו. גם בה ניכרת הריקנות, חוסר הבסיס, חוסר הקרקע שמתחת הרגלים. מצד אחד היא מלאה תהלות ותשבחות לעבר, הימנונים לרומנטיות של החורבות והקברים, ומצד שני: אנחות, קינות ודמעות. מפי הספרות נשמעת רק קול ענות חלושה, קול דממה דקה. ולשוא נטה את אזנינו לשמוע בה את קול השופר המריע בעוז ובגאון, הקורא ומעורר לגבורה ולמעשים כבירים, הצוהל לקראת החומר והחוסן החסרים לנו. ועל־פי רוב בורחים האמנים שבה מאימת החיים והמציאות הנוראה שמסביב. השים הם את תשושת כחם ולדאגה ולבכות אין בהם עוד כח וחפץ, והם מתבוצצים בנפשם היחידית ומוצצים את לשדה, וממלאים את הספרות בחשבוניותיהם הנפשיים, כאילו לא היתה כלל אומה גוססת, המפרפרת ביסוריה, שדרוש לעוררה, לרפאותה ולהקימה על רגליה, כאילו לא היה נשקף

לפניני בר נרחב לעבודה ענקית, לעבודת התחדשות ותחיה של עם, שבמתים כמעט נחשב, של קבוץ גליות גדול מכל אפסי הארץ, וכאילו אין חדות היצירה הלאומית מריעה לקראתני מכל עבר ופנה.

הנפש היחידית של המשורר אמנם מקסמת ומלבבת אותנו וכל פרכוסיה וזעזועי נימיה מלאים יופי ושירה, — אבל לכל זמן ועניין, ויש רגעים שבהם צריך היחיד להשתפך אל הים הגדול של הכלל, שבהם צריך הקול הבודד של היחיד להתאחד עם יתר הקולות של המקהלה הכללית הגדולה, בכדי ליצור את הסימפוניה הכללית הדרושה.

ורגעים גדולים ונעלים כאלה קמו לפנינו כעת.

ועוד בפרט אחד צריך לגעת: בבואנו לחדש את העם ולעשותו לעם חי שיושב על אדמתו, לעם בריא וטבעי, בעל חומר ורוח כאחד, עלינו גם לברוא ספרות של עם, ספרות שיש בה מלבד לב ונשמה גם גוף, גם ראש וגם שרירים ועצמות, ספרות שיש לה לא רק מעוף השמים, אלא גם בסיס־אדמה מתחת הרגלים. דרוש ליצור איפוא את כל פרקי החוליות ואברי הגוף, שבלעדם לא תוכל הגויה להתקיים. דרוש ליצור ספרות גדולה ורחבה, שלא תצטמצם רק במקצעות אחדים, במקצעות השירה ומחקרי חכמת ישראל, אלא שתקיף את כל חלקי הספרות, גם המעשית, הטכנית, המומחית ואת כל חלקי המדעים, החמריים והרוחניים.

עלינו לחדש את העם ולהחיותו, עלינו לחדש את ספרותנו ולהחיותה ועלינו להמציא להם חומר ורוח כאחד.

הדי המאורעות האיומים והמרגיזים והדי הימים הנוראים הקרובים נסכו רוח תוגה בקרבי ויוציאו מלבי נימי צער וקולות של תלונה ומרורות.

אבל אינני נואש ורחוק לגמרי מרפיון ידים ומיאוש.

להפך, אני מלא תקוה ובטחון, כי חיה נחיה וכי יש כח בנו להתעודד ולהיות לעם גדול ואיתן. ואת תקוותי ובטחוני אני שואב ביחוד ממעיני הכח, הרצון העז והמעשיות של היהדות האמריקאית.

ביהדות האמריקאית אני מוצא כח, חמריות, עוז וחוסן וחוש מעשי בריא — וכל אלה דרושים לנו כעת לעבודת התחיה הגדולה שלפנינו.

היהדות המזרחית היא רצוצה ושבורה, חלומה ומדובאה, חלושה רפה, הוזה וחולמית, אבל יש בה לשד של נשמה עמוקה, יש בה זוהר מהוד היסורים, יש לה מעוף הנשר, יש בה אצילות ורוח.

הבה ניצור את ההתאחדות הגדולה של היהדות המזרחית עם היהדות האמריקאית — ומהתאחדות זו תצא הסינטזה הדרושה, ההארמוניה השלמה של עבודת התחיה השלמה, תחית העם ותחית ספרותנו, תחית החומר והרוח כאחד.

טִפּוּסֵי הַנָּשִׁים בְּסִפּוּרֵי י. ל. פֶּרֶץ

מאת

א. אובסי.

כשאנחנו סוקרים — לוא גם בסקירה שטחית — את ספרותנו החדשה הננו מכירים מיד, כי הנשים לא מצאו בה את הבטוי הדרוש. הסופרים לא השתדלו לתאר לפנינו את פרצופה של האשה ושרטוטי פניה הרוחניים בכל מלוא שעורם; הם לא חדרו לתוך חייה המיוחדים עשירי התוכן ומרובי הצדדים, כדי לצייר אותם בכל שפעת גווניהם. הגברים כבשו את הבימה ושלטו בה שלטון רחב ומלא, והנשים נדחקו לקרן־זוית מצומצמה. אמנם יש אשר פה ושם יפלו כתמי־אור על פרצופה של האשה, יש אשר יסתננו קוי־זוהר אחדים להאיר את אפיה ומהותה, אבל ההארות הללו עלובות ובודדות, קלושות וחסרות צבע וברק. זאת ועוד שנית, ההארות הללו באות על־פי רוב לא לשם גופן בתור צורך מסויים, שהמטרה מונחת בו ורק בו, כי־אם לשם הבלטת אפיו של הגבר ביותר עצמה או לשם קשוט ונוי. הנשים העבריות מצפות לסופרן גואלן אשר יהיה לפה לכל נדנודי הרגשותיהן וזעזועי הרהוריהן, למצוקות־לבן ורחשי־נפשן, אשר יחשוף את כל האור והיופי אשר בנשמתן, את עדנת־אצילותן, רוך־מאווייהן וגנזי תעלומותיהן ואשר ביחד עם זה לא יהדר להן פנים, ולא יראה אותן „שושנים על גבי שושנים“.

הספרות האירופית הגדישה את סאת מלוי חובתה לנשים. היא תארה בצבעים דקים מן הדקים את שרטוטיהן העדינים ואת קויהן הנראים ובלתי נראים, הבלתי־נתפשים כמעט. האשה היתה לה כמעט לפולחן דתי, שהכניסו בו כוונות ובנות־כוונות. הערצה יתירה זו ויחס נשגב ונאצל כזה הביאו לידי גדוש הצבעים, לידי הפרזה והפלגה יתירה, וממילא גם לידי עוות הדין וגלוי פנים שלא כהלכה. ענני הכבוד וערפלי הקסם המלווים את תמונתה של האשה (הערצה יתירה זו נובעת עוד מתקופת הפרשים) הטו את כח דמיונם של הסופרים לצד מסויים, ולא נתנו להם להיות נאמנים אל האמת שבחיים ואל האמת שבמציאות.

תיתי לה לספרותנו העברית, שהיסוד ה„אלילי“ הזה חסר בה לגמרי, שאין בה כריעת־הברך הנכנעה כלפי ה„מלאך“ שבאשה ואין בה ההתפעלות המיסתית. ואמנם חיי הגיטו לא נתנו כל מקום להערצה זו. החיים הללו היו קודרים, זעומים ומלאי סגופי־צער ועלבונות צורבים. בחיים כאלה לא יכול היה להתפתח הדמיון החפשי ולא היה מקום ללהטי־המחשבה ולקסמי הציור. צבתות־הברזל, שהדקו את הגוף והנשמה היהודית הביאו לידי הסתכלות יבשה במציאות, להסתכלות משוללת צבעים ופיוט, אף־על־פי שמאידך גיסא פתחו תנאי חיים אלה את הדמיון ביחס „לעולם עליון“ הרחוק מן החיים הרגילים. אבל כחו של הדמיון היה יפה בדבר

שמעבר למציאות ומעבר לגבולות החושים: שם יכול היה לבנות פלטרין נאים. אולם צר היה כחו בגבולות המציאות הממשית, בגבולית שהעין שולטת בהם; כאן נקצצו כנפיו ונגוזו להטי קסמיו.

י. ל. פרץ הוא אחד הסופרים המעטים בספרותנו שנתנו בספוריהם וציוריהם מקום חשוב לטפוסי הנשים. הוא הציץ בחייהן המיוחדים של הנשים ותפס את צעריהם ודמדומיהם. ואמנם על־פי מהות השגתו את החיים צריך היה לתת דעתו ל„מין החלש" ולהקדיש לו מקום חשוב ביצירתו הספרותית. פרץ נתן לנו תמונות בולטות מ„יושבי חושך וצלמות", מאלה המתענים במרתפים והנמקים ומתמוגגים מחוסר אור ואויר, לפיכך מן הדין הוא שהאשה בת הדור שעבר צריכה לתפוס מקום בראש בין הסובלים והכואבים, המעונים והמדוכאים. עוד המשורר י. ל. גורדון הוציא מכיתרי כנורו בראש שירו „קוצו של יוד" את השורות הכפיגות יגון שיקט, התמרמרות כבושה וצער אלם:

אשה עבריה, מי ידע חייך
בחושך באת ובחושך תלכי
עצבך ומשושך, שברך, מאווייך
יולדו בקרבך יתמו תוכבי.

לגבר היה תמיד מקום מקלט, שיכול היה לנוס שמה ולהסיח את דעתו מן המציאות הזעומה — מה שאין כן לאשה. הגבר היה יכול להשפיח את צערו בלמוד דף גמרא או פרק משניות. הוא היה יכול להתרומם על עולם העלבונות והיסורים המקיפים אותו ולעבור אל עולם אחר. „כשאני פותח את הגמרא, יודע אני, שנפתחו לי שערי שמים, שהקדוש־ברוך־הוא נתן לי ברחמיו ובריב חסדיו כנפים, כנפי נשר, ושאני עף ונס מעולם הזה, מעולם שכולו שקר, חנופה ויסורים אל עולם אחר, אל עולם שכולו טוב..." (מספורי יוחנן המלמד).

ימפאת זה רבי בינינו מספרם של מבלי עולם, הוגי הזיות, חולמי בהקיץ ו„חיים בשמים ומתים בארץ" (כפי מבטאו השנון של י. ל. גורדון). הנטיה היתירה לפלפולים זרים, להייות נלוזות, להלכות התלויות בשערה ולמעשה להטים של חריפות תוהו גרמה להוציא רבים מהעולם הממשי, להכניסם לעולם דמיוני ולהפכם לצללים תועים במדבריות־שממה. אולם האשה נחלצה מהשפעה שלילית זו. אמנם מסבות היסטוריות נחסם בעדה המקור הראשון של המסורת הלאומית ונסתמו בעדה מעיינות הכח הרוחני, שמהם התפרנסו שדרות של דורות ושמהם שאבו עוז ועצמה לעמוד על נפשם, והיא, העבריה, קבלה את יניקתה רק מכח־כחו של המקור הראשון, או יותר נכון, מהאד שהתנדף ממנו ושמלא את נפשה אור מיוחד. אולם לעומת זה גם לא נפגעה בפגעי „בטול־היש" ו„התפשטות הגשמיות" באותה המדה, שנפגעו בהם הגברים. האשה לא טסה בעולמות העליונים ולא תקעה את עצמה לענינים דקים מן הדקים התלויים על בלימה. לפיכך עמד בה טעם המציאות והממשיות ולפיכך היתה קשורה בקשרים יותר חזקים אל העולם ה„שפל" ועסקה מתוך חריצות וזריזות בישובו של עולם. הנשים לא העמידו מקרבן טפוסים מעין „מנדיל־בריינים" וכיוצא בהם — אנשים הנטולים מן העולם שהם אכולי־בטלה, נעדרי הרגשה אנושית בריאה וכמעט מחוסרי „צלם־אדם". ואמנם הנשים בספורי פרץ מצטיינות ב א ק ט י ב י ו ת, בעסקנות חרוצה וזריזה וביחס ישר ובריא אל החיים.

פרץ מתאר על־פי רוב נשים מהדור שעבר — בעלות אופי מסויים ובעלות קלסתר פנים ידועים. הגבורות שלו הולכות בדרך החיים הכבושה והסלולה, אינן מבקשות חשבונות רבים ויודעות את אשר לפניהן. מבינות הן את החיים באופן פשוט וישר, מתענגות על „כף־הנחת" שיש בעולמו של הקדוש־ברוך־הוא ונובלות הן כשתחסר להן כף־נחת זו. פרץ אינו מתאר את האשה המודרנית, ה„אורירית" ואכולת הספקות, המאוויים והגעגועים הסתומים, השואפת אל עולמות רחוקים והמלאה ענויים כמוסים וטמירים, כי אם את האשה הפשוטה התופסת בשכלה הבריא את החיים כמו שהם ושאינה יודעת כל שאלות וספקות מחוץ לשטח העליון של החיים הגלויים והנראים.

פרץ מעביר לפנינו שורה של נשים מכל הטפוסים. בהן „נשי־חיל", בהירות האופי ורכות המזג, צנועות וחסודות, צבועות ומתחסדות, קולניות וצעקניות, ארסיות „קלפות", אימליות, עליבות ינדחות.

בחיבה יתירה מטפל פרץ ב„נשי החיל" — אלה שהאלהים חננן בבעלים יושבי־אוהל, הנטולים מ„עולם המעשה" והמצפים לשולחן נשיהם. הנשים הללו מושכות בעול הפרנסה מתוך רצון ואהבה ומביטות על התפקיד הקשה שהוטל עליהן כעל ז כ ו ת מיוחדה. הן עוסקות בחיי שעה ובעליהן — בחיי עולם, הן בבחינת „זבולון" ובעליהן — בבחינת „יששכר". נמצא, כי עבודתן היא עבודת־נימלים או עסק של שותפות, שכל אחד מהשותפים חייב להכניס את חלקו לשם המטרה הכללית. ה„עולם הבא" הוא בעיניהן דבר מוחש, שתלות עליו צריות משא ומתן.

„שותפים אנחנו — — אני עושה מסחר שממנו פירות בעולם הזה ואישי עושה מסחר שפירותיו לעולם הבא. הוא סמוך על שולחני בעולם־הזה ואני אהיה הדום־רגליו בעולם הבא" (ה„קדיש"). „ובכל זאת יודעת היא, ברײנה, שמנדלי אינו בקי בהויות העולם; ישחלקו ביניהם — הוא לקח את האותיות הקטנות והיא — את המשא־ומתן ("מנדיל ברײנה'ס").

יתר על כן, יש שלבן נוקף אותן, שאינן יוצאות ידי חובתן, שהן נהנות מהשותפות יותר מכפי הראוי ושעניני הבעלים מתקפחים. „רבונו של עולם, — תהגה באימה, — אם יתנו אות אחת מתורתו בכף מאזנים אחת ובכף השניה את הטלאים, תפוחי־האדמה וכל מה שאני נותנת לו יחד עם אור עיני מה יכריע? והיא יודעת נאמנה, כי האות מתורתו תכריע..." („מקטרתו של הרבי").

אולם לא כל הנשים מצטיינות ביחס של אימה והערצה כאלה אל בעליהן. יש גם כאלה, שרוח המרד צוררת אותן והן מטיחות דברים קשים כנגדים ומלאות התמרמרות כבושה ומחאה נמרצה כלפי מזלן המר.

„היודע אתה, רשע, — קפצה לקראתו בצפרנים מוכנות למריטה, — היודע אתה, כי ערב שבת היום, כי הילד חולה, כי אין כל מאומה... אין חלב. היודע אתה זאת, גזלן?“ („אשת חבר“) „...שהתורה הקדושה מסרה אותנו בידי לא נוכל קום — — של הגן־עדן שלי, שאהיה הדום־רגליו של המשוגע. הוא ישב על הכסא ואני אהיה הדום־רגליו. ובפירוש אומר לך, שבאם ידחוף אותי ברגליו, השם יודע מה יצמח מזה“ („האשה מרת חנה“)

פקרני אור זכות עוברות לפנינו נשי העמלים, המביאים את לחמם העלוב בעבודה קשה ומפרכת. (זוג מספר, שלום בית, שבע שנים טובות). פרץ חדר אל אהלי־דלים אלה, בקע את קליפת החלזון של העניות הסובבת אותם וחשף לפנינו את כל ניצוצות היופי והזוהר הגניזים ב„יושבי־צלמות“ אלה. הוא הראה לנו, כי אהלי־דלים אלה הכעורים והשחורים מבחוץ מאירים ומבהיקים מבפנים וכי למרות הדלות והעניות ה„שורקות“ מכל זוית ומכל פינה מרחפים בהם מלאכי־שלום ושוררות בהם נחת־רוח, רווחה ושלוה, שקשה למצוא דוגמתן גם בהיכלים נהדרים. הוא הראה לנו את חפיוט של העניות הכשרה והצנועה, המכשרת את הנפש להרגשות עדינות ולמדות טובות, מקשרת את בני המשפחה בקשרי אהבה ואחוה אמיצים ונאמנים וממלאה אותם ניצוצי רחמים ומחשבות קדושית. „אכתר המלכה שלי אינה מזמרת בקול — — אבל יש בה בנשמה שלה כמין זמר, בעין מעין נובע של זמירות... כן נדמה לי עתה... כמדומה לי, שמאז ידעתי איתה אני מזמר רק מה שהיא מקריאה לי בעיניה החביבות שמשם אני שואב את הזמירות (קלות שכיב מרע).

למרות היחס הרך של הסופר אל נשי הפועלים. איננו מעלים עין גם מהצד השני של ה„מטבע“. היא יודע לתאר גם את אלה שפגיעתן רעה, את התקיפות ובעלות הזרוע, את הקולניות והצעקניות שפיהן מלא תמיד אלה וקללה ושלהיטתן רחישת שרה. „רגזנית וצעקנית, איש לוהטת היתה שפרינצה, גחלי אש נישרים מפיה“ („המשולח“). „הכל יודעים, כי יונה אינו השליט בביתו, כי בשובו הביתה הוא הולך בלי חמדה. כשהיא מגיע אל הדלת טרם יניח את ידו על כף המנעול יעמוד ויתיישב בדעתו, אם יש לו עוד עסק בחוץ, ואם אין, יכוף ראשו ויפתח („עסקי קהל“). „וגרונה התחילה להשתרר עליו. הוא גל של עצמות, גבר חלש, והיא אשה גדולה בעלת בשר ויד חזקה ותמשול בו ותטני לחפצו“ („המלשין“).

הסופר מעביר לפנינו גם את הטפוס של אשה מתחסדת שדבורה — חן ומתק־שפתים, אבל לבה מלא תככים ומרמה. היא מכסה על כל נבליה ומזימותיה במסוה של חסידות, מכרכרת ומתפתלת בחלקת־לשונה ומערימה בכל מיני ערמומיות לאחז את העינים ולהוגות את הדעת (גיסתה של „האשה מרת חנה“).

פרץ תובע את עלבון הגוף של האשה המתמוגגת ביסוריה מתוך עבודת־פרך, המוצצת את ליַשד הנעורים ומות העצמות. הוא תובע את עלבון הגוף הנובל ללא תקוה וללא שביב אור והמתמולל ונטחן בין גלגלי המכונה האכזריה. הוא יידע בצערן של עלובות־הנפש הנקמלות בלא עתן בבתי־החרושת, המתענות במחשכים כאסירות כלא מבלי זיק תקוה להחלץ מצפרני העוני, לחוש אהבה ואושר ולטעום את טעם החיים. הוא מראה לנו את חייהן השוממים של בנות־עוני אלה, שהם שלשלת ארוכה של פגעים ועלבונות, יסורים וצרות, את חלומות־נעוריהן ההולכים ונמוגים בערפלי המציאות ד.ע מה יבטיחו הצרימות שבסביבתן המלאה רשתות, שהחטא והריין, אורגים מסביב לקרבנות ראיה („שלוש התופרות“, „מישופע“).

פרץ תובע גם את עלבון נשמתה היהודית של האשה. בספורו „הנדחת“ הוא מספר לנו על דבר עלמה שנתגדלה בביתם של **אבות אדוקים ושומרי־דת, שעזבה את בית הוריה בחג השבועות, הלכה אל מכריה הנוצרים והמירה את דתה.** אמנם עלמה זו בעטה בדת־אבות על־פי רצונה, ואיש לא הדיח אותה, אבל המחבר קורא אותה בשם „נדחת“ — ובצדק — מפני שהקולר תלוי במדה ידועה, בצבור. חנוך־הבנות המקובל שהיה ללא תורה וללא ידיעת היהדות הכשיר את הקרקע למעשי הבגידה.

הגבורה מאשימה את הכלל באסונה וטוענת בקצף אל אחיה.

—„וכי מה ידעתי מוויכוחי הרמים שלכם עם אלה?

— אתה למדת בחדר, אתה ידעת, אבל ספרי אני לא ספרו לי כלל על אלה...“ — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

„במה בגדתי ומה המירותי?

אני המירותי רק חלה צהובה אפויה בכרכום במעשי־אופה מתוקים אחרים... מעשיות מ„צאינה וראינה' בכפירים הרבה יותר יפים וחיים.

— אני המירותי מעט ירק של שבועות שטוח על הרצפה בדשאים יפים ורעננים ביער יבישדה! תחינות — ברימונים...

— חיים מעיקים, מחניקים וקפואים — בשמש ובפרחים בששון ואהבה...

— אני לא בגדתי בכם, כי לא ידעתי אתכם. אתם לא ספרתם לי כלום על דבר יסוריכם...

— — — — — — — — — — — — — —

— את כל היפה, הנהדר והנשגב ברוממותו צפנתם אתם הגברים לעצמכם וממני העלמתם אותם.

— ממני, ממנו אשר כמהנו וערגנו אל החיים בכל כחות נפשנו ובכל חום נעורינו, ממנו בקשתם — רק תפילי־חמאה יהיה צהיבה...

— אתם הדחתם אותנו“. („הנדחת“).

ספרי חיים וספרי מתים

מאת

ד"ר מ. אשכנזי.

בימים האלה בא אלי אחד ממשכילי גליציה ויציע לפני את עבודתו הספרותית שהוא עוסק בה. על שאלתי אודות טיב עבודתו הספרותית זאת הוציא מתחת זרועו חבילה שלמה של גליונות כתובים על־ידי מכונת־כתיבה, עברית ולועזית. חשבתי מתחילה למצוא בהם, מן הסתם, שירים או מליצות עבריות, כפי שהן נכתבות על־ידי בחורי המשכילים העברים בגליציה. אולם בגליונות האלה לא נמצא אף רמז קל לשירים ומליצות, כי־אם מכילים הם רשימה ארוכה של שמות מיזונים עבריים, יהודיים וישראליים — בודאי ענין פרוזאי מאד שאין בו אף שמץ של שירה. אף־על־פי־כן משכה רשימה זו את עיני במדה מרובה, בהיותה מכילה רשימה של כל העתונים, היומיים, השבועונים, הירחונים והמאספים השונים מיום היות העתון או המאסף העברי הראשון עד האחרון שבאחרונים שבימינו אלה. רשימה שלמה ומפורטה זו כוללת — לא יאמן כי יסופר — קרוב לארבעת אלפים שמות של עתונים ומאספרים עברים וישראליים מראשית התהוותה של העתונות העברית והישראלית עד ימינו אלה — בכל השפות, בכל הארצות ובכל הזמנים.

מבלי הפצי להכנס לרשותו של המחבר הנכבד בעל הרשימה, אין אנכי רוצה להקדים ולפרסם בכאן כמה וכמה פרטים וקוריוזים מעניינים מאד, המפיצים אור רב על־פני תולדות התפתחות העתונות העברית והישראלית (כלומר, זו של ישראל בשפות לועזות) מראשית היותה עד עתה, כמו־כן את המספרים והפרטים השונים והמעניינים על־דבר זמני ומקומות היפעתם של העתונים העברים והישראלים הראשונים וכו'. יש בנידון זה הרבה פרטים חשובים וקוריוזים מעניינים מאד, שאינם ידועים אפילו למומחים לאותו דבר ושראוי היה להעיר עליהם במקום הזה, אלא שכאמור, איני רוצה לזכות בחררה זו, שהמחבר הנכבד מהפך בה זה כמה שנים. מר אברהם פרובסט — שם המחבר — עוסק בעבודה זו ביחד עם עוד סופר יהודי, מר א. קירזניץ, במשך של חמש שנים. את עבודתו המדעית זו קיים מתיך שעביד גליות קשה, בשבתו במשך העת הזאת בתיר שבוי מלחמה בעיר אירקיטסק בסיביריה. למרות כל המעצורים הקשים, ביחוד מצד חבור הררכים והפוסתה, עלה בידי המחבר השקדן והדייקן לבוא בדברים עם הביבליותיקאות והמוסדים הדרושים ולהשיג את כל החומר הרב הנפוץ במקומות שונים בנוגע למקצוע זה. מדבר מן גליונות העתונים והירחונים הללו עלה בידי המחברים להשיג את האוריגינאלים או להכין מהם העתקות פוטוגראפיות. המחברים גם עשו תכנית שונית להכין בעיר אירקוטסק תערוכה מיוחדה של תוצאות העתונות העברית והישראלית, והיה יהמתה, אם אפשר לאמר כן (כלומר, אלה שעדיין הם קיימים ויוצאים לאור ואלה שכבר חדלו להופיע), אלא שמסבות שונות נטרפה השעה והתערוכה המעניינת והמיוחדה במינה הזאת לא יצאה, לדאבון, לפועל.

אולם אותו דבר שמשך את תשומת־לבי ביחוד ברשימה גדולה וארוכה זו, אריכה ממש — בנידון זה הפתגם העממי מתאים מאד — כאורך הגלות של עמנו בכל ארץ וארץ (מפני שבכל מדינה ומדינה שאליה גלו בני עמנו ובכל לשון ולשון שאליה הסכינו, נבראה תיכף עתונות ישראלית־לועזית מוקדשת לעניני היהודים), — מה שמשך יותר מכל את לבי הוא — אותה הרשימה הארוכה של „ספרי המתים", כלומר, של העתונים, היומיים, השבועונים והירחונים העברים וגם היהודים, אשר הפסיקו את קיומם, כנהוג מפני טעמים וסבות שונות (על־פי רוב נפסקים העתונים העברים והיהודים תמיד מפני „סבות בלתי תלויות במערכת"). מי לא נפקד במקום הזה! ביותר מארבע מאות שמות של עתונים וקבצים עברים נרשמים ב„ספרי המתים" הללו! והשמות? מה מעניינים הם השמות! כמה מפיצים הם אור על תולדות התפתחותה והתהוותה של העתונות העברית! מודה אנכי, כותב הטורים האלה, שזה כמה פעמים נכונים אני וחברי לגשת להוציא איזה עתון או מאסף עברי חדש וכבר היה הכל מוכן ו„מתוקן לסעודה", כלומר, לדפוס, אלא שלבסוף היה חסר רק דבר קטן אחד: השם... כן, שם עברי חדש! זה העיקר. הבו והמציאו שם חדש לעתון או למאסף עברי בה בשעה שאין כמעט אף שם עצם אחד נאות בכל ספר־המלים שלנו, שכבר לא השתמשו בו העורכים והמו"לים העברים למטרתם! בהרבה מן השמות הנאותים ביותר לדבר זה כבר השתמשו העורכים והמו"לים האומללים פעמים שונות, מחסרון שמות חדשים, מקוריים. וכך כבר היו אצלנו ארבעה מאספים בשם „השחר", שלשה עתונים (בשלש ארצות שונות) בשם „היום", ארבעה בשם „האור", חמשה בשם „העברי", ארבעה בשם „ישורון" ועיד ועוד כאלה. מעניינים הם אופני קריאת השמות להעתונים והקבצים העברים. מתחילה משלה „הא הידיעה" ממשלה בלתי־מוגבלת בממלכת העתונות: המליץ, הצפירה, השחר, הבוקר אור, המגיד, הלבנון, היום, החוזה, היונה, התורן, העברי, היהודי, הפלס, הצופה, המצפה, המודיע, הדגל, השבוע, הקשת, השלח, הקדם, העולם, הדרך, הדרור וכו'. מעט־מעט אבדה „הא הידיעה" את חנה בעיני המו"לים הממונים על השמות וכבר רואים אנו הוצאות ספרותיות בשמות יותר אוריגינאליים: שחרית, מזרח ומערב, נתיבות, שבילים, גבולות, צפירים, כנינית, תרבית, מקלט, כנסת, משואות, שחרית ועוד קטן יעיד כאלה. מקום מיוחד, אם לא רב, תופסים גם העתונים הבדיחותיים, שרובם היו ממש כקיקיון דיונה, בין־לילה היו ובין־לילה אבדו (בין העתונים האלה היה גם אחד בשם „ויזתא"). אולם הגורל ה„קיקיוני" הזה לא היתה מנת חלקם של העתונים ההומוריסתיים בלבד, כי־אם גם הרבה־הרבה עתונים עברים ויהודים רציניים לא האריכו ימים עלי ארץ ורק המעטים מהם זכו להוציא למצער את שנתם.

ובשימך לב אל רשימה גדולה וארוכה זו, אל רשימת „ספרי המתים" של העתונות העברית, אז יתקפך איזה רגש עצב המעיק את לבך וכמעט מצטער אתה על שאין מנהג של אמירת „יזכור" בכל שנה נוהג גם לגבי העתונות, שהלכה לעולמה... *„כמה יעברון וכמה יבראון"... „מי בקצו ומי לא בקצו"... על מי מן העתונים נגזרה גזירה להקטף באביב ימיו ועל מי להמשיך את קיומו עידן ועדנים עד אשר יזדקן או יתנוון וילך... „ומי ינוח ומי ינוע" — גם קללה זו נוהגת בעתונות — יש לך עתון או ירחון שנגזר עליו גלות מארץ לארץ וממדינה למדינה (כמו „השלח" למשל), וגם „מי ישלו ומי יתיסר". לא נאמר מקרא שני אלא על הירחונים בארץ־ישראל, היוצאים על־ידי המפלגות.

מובן מאליו הוא גם־כן, שבעתונות העברית „הפרוץ מרובה על העומד", כלומר, מספר העתונים „המתים" רב הרבה מאד על מספר

ההיים אתנו כיום. הלא כבר היו ימים, שבהם יצאו לאור שני עתונים יומיים עברים בעיר אחת ובעת אחת, בה בשעה שעתה גם העתון היומי היחידי בחוץ־לארץ מתקיים רק בנס. לעומת זה מופיעים עתה בארץ־ישראל שני עתונים יומיים במרים הישרפו על הבצרת, עריהם השרים, שיצאו שם לאור מלפנים. בכלל אם נסכם את מספר העתונים והמאספים והירחונים העברים היוצאים לאור עתה בעת אחת, בארץ ובחוץ־לארץ, יעלה בכל זאת מספרם הכולל הרבה יותר על העתונים והמאספים שיצאו עד עתה לאור בעונה אחת, והדבר הזה מראה, כי סוף־סוף לא ירדה העתונות העברית בכלל, אלא גם עלתה ונתעשרה בהרבה, לפחות בכמותה. אמנם מאז ועד עתה נשתנה בהרבה התוכן של העתונות העברית ונשתנה בידיד גם היחס של הקורא העברי אליה ובעת האחרונה בודאי שיש להכיר גם איזו ירידה והתרופפות־העניין מצד הקורא אל העתונות העברית; אין עוד אותו היחס והקשר הנפשי והקבוע מצדו, כשם שבכלל אין כעת כל יחוסים אמיצים בין אדם לחברו והכל נמצא במצב של תסיסה והתמזגות. ואף־על־פי־כן עוד לא נפסקו לגמרי היחסים הפנימיים שבין הקורא העברי לעתוני, ומצד אחד גם נתעשרה העתונות העברית ביד שיש לה קהל חדש אם גם כן לא כל־כך נאמן כמו אז, מעבר לים — באנגליה ובאמריקה, במקום שמופיעים כעת כמה שבועונים וירחונים עברים.

מעניין הדבר מאד, מה שברשימתו הנזכרה של מר פריבסט נמצאה גם רשימה מיוחדה של עתונים עברים שיצאו לאור על־ידי שבויי המלחמה במקומות שונים. תכנם של העתונים האלה ואפני הפצתם וכו׳ מעניין הוא במאד — אולם דבר זה כבר נכנס בחוגו של המחבר־המאסף בעצמו ואין אנכי רוצה להכנס לרשותו של חברי.

מקוה אנכי, שבודאי תנתן להחבר הנכבד, העובד את עבודתו זאת בדייקנות מדעית גמורה, האפשרות לפרסם בקרוב את עבודתו החשובה והמעניינת מאד בנוגע להתפתחות העתונות העברית — שהיא היא גם תולדות התפתחות המחשבה העברית ודעת הקהל העברי.

(העירם).

חֲדָשׁוֹת וּמְאֹרָעוֹת

באמריקה.

— חפוש אמצעים נגד הפרעות. הידיעות האיומות התכופות הבאות מפולניה בדבר גזרות איומות ופרעות בפולניה ובארצות אחרות עוררו סוף־סוף את עסקנינו לעשות דבר־מה בכדי לעצור בעד הסכנה הצפויה לחלק היותר גדול מעמנו.

יותר משלש מאות צירים מהסתדרויות ומוסדות שונים השתתפו באספה כללית הראשונה העברית, שנקראה בניו־יורק על־ידי אגודת הסופרים שעל שם י. ל. פרץ, לשם חפוש אמצעים, שיעוררו את דעת הקהל האמריקאית נגד הפוגרומים.

האספה נפתחה על־ידי הסופר העברי והיהודי מר ש. ז. זצר ואחר־כך עברה הנשיאות למר א. זלדין.

נתקבלו ההחלטות האלה:

1. הסופרים היהודיים יביאו בקשר עם הסופרים האמריקאיים, בכדי להספיק להם ידיעות בדבר המצב האיום של היהודים באירופה ולדרוש מהם לפרסם את הידיעות האלה לפני העולם הנוצרי על־ידי העתונים.

2. לקרוא למתנדבים שיפרסמו את החדשות היומיות בדבר הפוגרומים ב„שדרה החמישית", ברחובות ה־42, ייאל וברודוויי על־ידי עריכת „טיולים" עם שלטים, וכמו־כן יפרסמו לפני ההמונים האמריקאים הנוצרים, כי עתוניהם מעלימים מהם את הידיעות האמתיות בדבר היהודים. יחד עם פרסום הידיעות תהיינה על השלטים כתובות אחרות וביניהן הדרישה, כי העם האמריקאי יעשה את חובתו האנושית וירים קול מחאה נגד עורכי הפוגרומים.

3. לבוא בדברים עם כל הסתדרויות הפועלים הגדולות שבכל העולם ולדרוש מהן סיוע בסדור ההגנה על היהודים.

נתקבלה גם־כן ההחלטה, שהאספה תכריז על עצמה כעל מוסד קבוע להגנה על היהודים מפני הפרעות, שיערוך את פעולותיו בהתאמה עם פעולותיהם של יתר המוסדות היהודיים, כעין הקונגרס היהודי וכו׳.

ההחלטה האחרונה היתה כעין פשרה אחרי הויכוחים שהתעוררו בדבר תפקידו של ה„קונגרס היהודי הזמני". הרבה מן הנאספים בקרו קשה את המוסד הנזכר על שלא נסה בכל זמן קיומו לעשות איזה דבר בכדי לעצור בעד הפרעות. אמנם גם אלה אשר הגינו על ה„קונגרס" הודו, כי תפקידו העיקרי של זה צריך ויכול להיות רק ההתעסקות בצד הדיפלומאטי של עבודת ההגנה על היהודים, אבל לא יוכל להתעסק בעבודות כעין עריכת הפגנות ברחובות וכדומה. ומשום זה הסכימו גם הם, כי צריך ליצור מוסד מיוחד, שתפקידו יהיה לעורר את דעת הקהל הרחב.

נבחר ועד־פועל בן עשרים חבר וניתן לו יפוי־הכח לספח אליו עסקנים מפורסמים ובאי־כח ההסתדרויות הגדולות של היהדות האמריקאית.

בין יתר חברי הועד ישנם: אברהם רייזין, א. ליעסין, א. זלדין וש. ניגר.

• • •

בחוגי המורים העברים.

הועד הפועל המצומצם של „הסתדרות המורים העברים באמריקה", שנוסדה זה לא כבר, הפיץ את הכרוז הבא:

„אל המורים העברים באמריקה!

חברים! במשך שנים התאבק המורה העברי באמריקה עם ידידי המצבים הקשים. כדית רעננים, שאיפה ליצירה ואמונה כבירה הביא אתו בגשתו לעבודתו החנוכית, אולם חיי דחקות ותלאות מצוקי כעלוקות את מיטב כחותיו, ובערות הקהל ואדישותו הפכו את עמלו הקשה לעמל סיזיפוס. ובנשאו מדי פעם בפעם את עיני הציבור העברי והרבנים ויתנו לפניהם את ענותו הוא ואת כשלונו של החנוך העברי, היה קולו תמיד כקול קורא במדבר. וכשנתמלא הלב מרירות, ויאוש התחיל לחלחל בנפש, התעוררה כמו מאליה ההכרה אצל רבים מטובי המורים העברים, שכח גדול יש בם לשפר הרבה את מצבם ולהיטיב את החנוך העברי שמור אתם והם לא נסו להשתמש בו, כח זה הנהו רצונם המשותף והמאורגן של כל המורים העברים באמריקה. והכרה זו שנגרמה לועידת קליבלאנד שתקרא, התפתחה ונגמלה בועידה עצמה במדה כל־כך מרובה, עד שנהיתה בלבות הצירים למעין של אמונה ובטחון

בכך יכלתם ויצירתם. ועל היסודות האלה של אמונה ובטחון שרחותנו אנו וישועתו של החנוך העברי תלויים בנו בעצמנו ובבתינו העבריים והמשתתפים, נוסדה „הסתדרות המורים העברים באמריקה".

הסתדרות זו, שאיפותיה גדולות ורבות, אולם את כולן אפשר להעמיד על שתי שאיפות יסודיות, שהן בבחינת בנין אב לכולן: א) להעלות את המורה העברי ממדרגת פועל שכור למעלת בעל אומנות עליונה ונכבדה, מדרגתו של מורה מחנך, שדעתו תהא מבורעת בעניני מקצועו ושתנאיו החמריים ירשו לו לא רק להתקיים, כי-אם להיות חיים של כבוד והדר. ב) להרים את החנוך העברי ממדרגת מפעל לוקאלי של צדקה וחסד לילדי קבצנים למעלת חנוך לאומי-אנושי מתוקן, שהצבור יתיחס אליו כאל חובה מוכרית קדושה.

חברים, יכולה היא „הסתדרות המורים" – אם תתפתח ברוח יוצריה הראשונים — לפתח פרק חדש בתולדות החנוך העברי בארץ זו ולהיות לכבוד ולתפארת לחיי היהדות האמריקאית, אך בכדי שתהיה זו מה שהיא יכולה להיות צריכה היא לעזרתם של כל המורים העברים באמריקה.

אנחנו פונים איפוא אליכם, חברים, וקוראים לכם בשם עניננו המשותפים ובשם החנוך העברי היקר לכולנו: תנו את ידכם ל„הסתדרות המורים", התמסרו לה בכל לבכם וחום נפשכם, היו לחלוציה בכל מקום שהנכם נמצאים והקדישו את מיטב כחותיכם למפעליה. יצירה נעלה וכבירה יש בידינו ליצור, יהא כל אחד מכם שותף לה ואז תהא הצלחתנו בטוחה.

הועד הפועל המצומצם של הסתדרות

המורים העברים באמריקה

מרדכי הלוי — מזכיר, י. ז. פרישברג — גזבר, נ. אהרנסון, ק. ווייטמאן, ש. עפשטיין, ח. א. פרידלאנד, ח. קומנוף".

• • •

בחוץ-לארץ.

באנגליה.

— העסקנים היהודים בלונדון עושים עכשיו את ההכנות הנחוצות לעריכת אספת מחאה גדולה נגד הפרעות ביהודי פולניה וארצות אחרות. בין הנואמים יהיה גם זאבוטינסקי.

— כלפני שבועות אחדים נערך באנקט נהדר לכבוד הרב הראשי הירץ לפני צאתו לסייר את קהלות היהודים בקולוניות האנגליות. בין המשתתפים במשתה היו: המזכיר הממשלתי של הקולוניות — מילנר, הנציב העליון של אויסטרליה, הלורד רדינג, לייאונל רוטשילד, ד"ר גאסטר וד"ר ווייצמאן.

רוטשילד היה יושב-הראש ובנאומו הביע את תקותו, כי הנסיון של אנגליה בארץ-ישראל יוכתר בהצלחה. על זה ענה ווייצמאן: הפוליטיקה הציונית של אנגליה אינה נסיון, אלא עובדה לפי דרישת היישוב היהודי.

ווייצמאן הזמין בנאומו את הירץ לסייר גם את ארץ-ישראל.

• • •

בפולניה.

— מודיעים מווארשה, כי הרבה משרדים של הסתדרויות יהודיות ושל יהודים פרטיים נתפשו על-ידי הממשלה ונמסרו לרשותם של פקידיה. בין יתר המשרדים ישנם: המשרד של אגודת בעלי-המלאכה היהודיים, המשרד של אגודת המתעמלים היהודיים והמשרד של „הוצאת שטיבל".

— העתונאי היהודי מברלין, מר ליאון כאזאנוביץ, מוסר פרט אחד מרציחות הפולנים, שגם אחרי שכבר התרגלנו לכל מיני האכזריות של השטנים היותר איומים שקמו עלינו בשנים האחרונות ובמעט שלבנו נתאבן ללא הרגשה נכונה, אי-אפשר לקרוא פרט זה שדם לא ירתח ונפשנו לא תדוכדך עד היסוד:

חיילות פולניים במספר לא רב נכנסו להם לשם טיול לתוך העיירה בארגלוב, הסמוכה לאגוסטובה והאייאיגרוד ותיכף חמדו להם לצון וערכו פוגרום באופן אוריגינאלי. הם בחרו להם בתור קרבנות שלשה אחים ועוד יהודים, אחדים ולא הסתפקו בעריכת פוגרום על גופם, אלא חפצו דוקא לערוך פוגרום גם על נשמתם. לפני שהרגום צוו להם לרקוד לפניהם ולכנות את עצמם בשמות של גנאי, אחר-כך צוו להם להתפשט על הארץ ובחרבותיהם הכו בם עד שמתו.

• • •

בליטה.

אספת „חלוצים". מקובנה מודיעים, כי ב-28 לספטמבר העבר היתה שם ועידה של באי-כח ה„חלוצים" המאורגנים בגלילות שונות של מדינת ליטה. הועידה היתה חשובה מאד מפני שבה נפגשו בפעם הראשונה צירי ה„חלוצים" מכל הפלכים של ליטה המאוחדת.

מודיעים גם כן, שעת הצרה לפני התפרצות ההרשה של הפולנים בווילנה הניחו העסקנים היהודיים של העיר ההיא יסוד ליצירת באנק יהודי מרכזי שיעמוד לעזרת היהודים של כל הגליל.

• • •

בגרמניה.

— מברלין נתקבלה הידיעה המרגיזה, כי במינכן, בירת בייארין, מת בייום השני העבר הפרופסור היהודי, פריפסור מאגנס הירשפלד, מן הפצעים שקבל בהתקפה אנטישמית עליו.

כלפני שבועות אחדים הרצה הפרופיסור הירשפלד במינכן על תורתו של שטיינאך בדבר התחדשות הנעורים ואז ערכו האנטישמיים המאורגנים שבעיר איבסטרוקציה נגדו ובעזבו את האולם התנפלו עליו והכוהו באופן אכזרי.

— המורים והתלמידים של הרבה בתי-ספר תיכונים הכריזו שביתה לרגלי התמנותו של המלומד היהודי הד"ר לווינשטיין בתור מפקח על בתי-הספר. השובתים ערכו הפגנה ברחובות. השוטרים פזרו את המפגינים.

* * *

בארצות אחרות.

— רומניה. כלפני שבוע היו בבודאפשט פרעות חדשות ביהודים שנערכו על-ידי אנשי-הצבא. יהודים למאות נפצעו.

— אוקראינה. כפי שמודיעים, מצטיינים מעשי-התעתועים של האוקראינים בכבושיהם האחרונים לא פחות מאשר ברציחותיהם היהודית ברוסיה. בעיר בוקאטשאווישה פצעו בפצעי-מות את הרב והרבנית על שלא הוציאו להם את בתם, במוכן ענו שם בענויים אכזריים את התושבים היהודים ואנסו הרבה נשים.

— דרום אפריקה. יהודי דרום אפריקה קבלו רשיון ממשלתם להעביר אליהם 2,500 יתומים מאוקראינה.

* * *

קהלה יהודית רשמית בספרד.

לפי ידיעה ממאדריד, נתאשרה שם באופן רשמי קהלה יהודית. על כתב התקנות של הקהלה שהוגש לפקידות העיר חתומים 83 חברים הבאים מכל ארצות הגלות.

מיום גירוש היהודים מספרד, בשנת 1492, זוהי הפעם הראשונה שיסוד קהלה יהודית בארץ זו באופן רשמי.

* * *

בארץ־ישראל.

— פתיחת אספת הנבחרים. ביום כ"ה תשרי העבר, 7 לאוקטובר, נפתחה „אספת הנבחרים" המקווה זה כבר ושמטרתה היא ליצור בארץ־ישראל החדשה באות־כח של כל היהדות ארץ־הישראלית. אמנם הפתגם הידוע, ש„כל התחלות קשות" נתאמת, לצערנו, גם פה. כפי שמידיעה ישכת העתונות היהודית, השתמטו היהודים האורתודוכסים מקחת חלק באספה וגלו את דעתם, כי לא יכנעו להחלטות הנבחרים. כפי שהידענו כבר בהזדמנויות שונות, מתנגדים האורתודוכסים בעיקר למתן זכויות הבחירה לנשים. בישיבת הפתיחה השתתפו 200 צירים.

— פצוי לנגועי הפרעות. הממשלה ארץ־הישראלית החליטה לשלם ליהודים נגועי הפרעות בירושלים סכום עשרים אלף ליטרות שטרלינג. רשימת ההיזקות נערכה על־ידי ועד הצירים ונתאשרה על־ידי הנציב.

— מסלת־הברזל „לוד — יפו". יפי הנגה כלפני שבועים את גמר בנין מסילת־הברזל בין לוד ויפו. הנציב העליון שמואל נהל את הרכבת שהלכה בפעם הראשונה על המסילה הזאת והיה לבוש בשעת ההנהלה בגדי אינג'ינר מנהל מכונה. הרכבת נתעכבה ב„תל אביב" ונתקבלה על־ידי הקהל בברכות ובזריקת פרחים על ה„מנהל" ועל פקידי הרכבת.

— הספריה הלאומית בירושלים. במשך החודש האחרון נתרבו בית־הספרים הלאומי על־ידי מתנות מצדדים שונים. מר דוד ילין, בשובו מחוץ־לארץ, הביא אתו שלשה כתבי־יד, מתנת מר שמחה אוסובסקי מפאריז, והם: א) מכתב בכתב־ידו של הבעש"ט לתלמידו הרב בעל „תולדות יעקב יוסף", ב) עקדת יצחק, כתב־יד קראי על הלכות שחיטה, ג) קונטרס שלם מאת הד"ר נ. בריל אשר בו ישנם הרבה לקוטים לקורות היהודים בשנות ת"ח — ת"ט. מר חיים דרומי מסר לספריה קולקציה של ספרים, ברושורות ועתים בודדים, רובם דפוסי ארץ־ישראל בזמן המלחמה. הקולקציה הזאת מורכבת מ־115 ספרים ו־1,246 תעודות.

מתנות אחרות מוכנות כבר בעד הספריה, אך טרם נמסרו עוד לרשותה.

— הגדוד העברי. השלטון הצבאי בארץ־ישראל קבל רשיון מאת המיניסטריום למלחמה האנגלי להגדיל את הגדוד העברי הקטן בעיר 500 צעירים יהודים.

— עבודת הסיוע בארץ. על־פי החלטת ועד החלוקה המאוחד האמריקאי לנגועי המלחמה היהודיים, נעשית מחודש אוגוסט כל עבודת הסיוע בארץ על־ידי הועד המאוחד האמריקאי, ובשמו.

ד"ר די טולה־פול, מי שהיה מנהל הסיוע בועד־הצירים, נמנה בתור מנהל ובא־כח של ועד החלוקה האמריקאי בארץ־ישראל וסוריה.

קשר תמידי יהיה עם פעולות ועד־הצירים בכל סניפי הסיוע הנוגעים לגבול עבודת ועד־הצירים. מנהלי סניפי הסיוע יהיו אחראים באופן ישר בפני ההנהלה המרכזית של ועד החלוקה המאוחד בירושלים.

אף־על־פי שלעת־עתה לא יחולו כל שנויים בתקציבים, באופן העבודה, בחשבונות ובכל יתר הענינים, שיטת ועד החלוקה המאוחד האמריקאי תהיה להפחית את תקציב הסיוע בארץ. הטעמים העיקריים שגרמו להחלטה זו הם: מצב יהודי מזרח אירופה דורש מיהודי אמריקה סכומים עצומים לעזרת אחיהם הנרדפים והמעונים באוקראינה ופולניה, אשר מצבם הכלכלי נהרס לגמרי. ושנית, חושב ועד החלוקה האמריקאי, כי כבר הגיע הזמן להפחית את התמיכות בארץ, למען מנוע בעד דימוראליזאציה של „חלוקה" חדשה.

יד ביד עם ההפחתה ההדרגית של התקציב המוקדש לסיוע כללי, תהיה המגמה להגביר את אפשרות הסיוע הקונסטרוקטיבי. לפי דברי הד"ר פול תהיה שיטת הנהלת הסיוע בארץ להפחית את התקציב לסיוע רגיל ולהגדיל את התקציב לחנוך טכני, ליסוד בתי־מלאכה, הלואות וכו'.

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

בציוניות האמריקאית.

— זמנה ומקומה של ועידת ציוני אמריקה. בישיבת הועד הפועל האחרונה של ההסתדרות הציונית האמריקאית הוחלט, שהועידה השנתית של ציוני אמריקה תהיה בבופאלו, מיום 25 עד 28 בחודש נובמבר הבא.

הבחירות של הצירים כבר התחילו ביום הראשון העבר, 10 לאוקטובר, ותמשכנה בימים 17 ו־24 לאוקטובר.

— החלטות באי־כח השכונות. באי־כח 35 השכונות הציוניות שבניו־יורק התכנסו לאספה חשובה מאד ביום הראשון העבר. באספה הזאת באו לידי גלוי כל ההשקפות והשורות עכשיו בקרב השדרות הרחבות של הציונים האמריקאיים בנוגע לתכנית העבודה של ההסתדרות הציונית האמריקאית שההנהלה רוצה להכניס בה שנויים חשובים אחדים.

אחרי שנשמעו ריפורטים מהועידה הציונית בלונדון ובקורת על הנהגת המלאכות הציונית האמריקאית בועידה ההיא נתקבלו ההחלטות הבאות:

1) אנו מביעים את שמחתנו לרגלי זה שהשופט לואיס בראנדייס נבחר בתור נשיא הכבוד של ההסתדרות הציונית העולמית.

2) אנו מביעים את הסכמתנו אל החלטת הועד הפועל (של ההסתדרות הציונית האמריקאית) שהביעה את מסירותה אל ההסתדרות הציונית העולמית.

3) אנו מבטיחים את השתתפותנו היותר מלאה בכל התכניות בנוגע לבנין ארץ־ישראל כפי שתתקבלנה על־ידי ההסתדרות הציונית העולמית.

4) רצוננו, שיתנהל משא־ומתן עם ההסתדרות הציונית העולמית במטרה, שלתוך הועד הפועל יכנס בא־כח ההסתדרות הציונית האמריקאית.

5) אנו מביעים את שמחתנו על שהד"ר וויז חזר מדעתו להתפטר ממשרתו בתור סגן נשיא ההסתדרות הציונית האמריקאית. אנו מקדמים בברכה את המשכת פעולותיו בההנהלה הציונית.

שונות

המחזור הראשון של „בית מדרש למורים של המזרחי".

ביום י"ז תשרי העבר, א' של הול המועד סוכות, נערכה הגיגה נהדרה באולם „בית־המזרחי" בניו־יורק לרגלי הסיום הראשון של קבוצת תלמידי „בית המדרש למורים של המזרחי". המסיימים הם: אברהם האלקין, אברהם שלמה יעקבסון, שלמה דיין, מיכאל הלפאנד, שמואל נתן סמך ומשה גוטבלאט.

כולם הם בעלי השכלה כללית גבוהה ובמוסד הנזכר השתלמו בלמודים העבריים והמקצועיים (בתור מורים) לפי פרוגראמה רחבה שכמעט אין דוגמתה במוסדות אחרים מסוג זה באחת מארצות הגולה.

החגיגה לא היתה פומבית. הוזמנו רק אלה הידועים בהתענינותם המיוחדת בהתקדמות החנוך העברי ה ש ל ם בארץ זו. בין יתר המשתתפים היו סופרים ועתונאים עבריים אחרים.

נאמו: הרב מאיר ברלין — המחולל הראשון של רעיון יסוד „בית המדרש למורים" ואחד ממדריכיו הראשיים עד היום; מורי בית־המדרש: הרב יעקב לוינסון, ד"ר מ. וואקסמאן, ד"ר יחיאל קאפלאן, ד"ר ב. צוקרבראם וא. נ. פרלברג. בשם התלמידים המסיימים נשא נאום פרידה — אברהם האלקין.

הרב יעקב לוינסון היה יושב־הראש והד"ר וואקסמאן חלק למסיימים את תעודותיהם.

כפי שכבר הודענו באחד מגליונות „התורן", מתנהל עכשיו בית המדרש למורים הזה על־ידי „המזרחי" בהשתתפות „ישיבת ר' יצחק אלחנן" ושמו הוא עכשיו „בית מדרש למורים של המזרחי וישיבת ר' יצחק אלחנן". הלמודים העבריים נלמדים מן הבוקר עד השעה השלישית אחרי הצהרים ואחר־כך מבקרים התלמידים את „בית הספר הגבוה" שעל־יד הישיבה.

* * *

אספת אזכרה לכבוד פרידלנדר על־ידי הצעירים.

ההסתדרויות והאגודות של בני הנעורים בניו־יורק, כעין: „הליגה של הצעירים היהודיים באמריקה", „יהודה הצעיר", ההסתדרות בין־האוניברסיטאית „מנורה", בתי־הכנסת של „ישראל הצעיר" ועוד ועוד, מתכוננות לערוך אספת אזכרה גדולה לכבוד ישראל פרידלנדר ז"ל, ביום 24 לאוקטובר באולם הגדול של הקולג' העירוני („סיטי קאלידוש").

הועד המכין מבקש את כל אגודות הצעירים והצעירות המתענינות באספה זו למהר לשלוח את האדריסות של המזכירים. כתובת הועד היא: ג. היימאן, 114 השדרה החמישית, ניו־יורק.

לכל שארי־בשרי וידידי אני מודיע בזה, כי אבי החסיד

יצחק־אייזיק בר' חיים שניאור ז"ל

שבק חיים לכל חי, בשנת הששים ושלש לימי חייו, בשקלוב (ריסיה הלבנה), בסלו, תר"פ. דבר מותו נעלם ממני כעשרה חדשים.

המתאבל, ז. שניאור.

ברלין.

הסעיפים 3 ו־4 מכוונים כלפי הדרישות אחרות שנתקבלו בישיבת הועד־הפועל של ההסתדרות הציונית האמריקאית בימים ... של הודש העבר. אחת הדרישות של הועד־הפועל היתה, כי ההסתדרות הזאת — ההסתדרות הציונית האמריקאית תמנה ... את ... ההסתדרות הציונית ... במדה שהחליט ... ההסתדרות הציונית באמריקה או ... הפועל שלה, ואילו אספת באי־כח השכונות הביעה את רצונה, שההסתדרות הציונית האמריקאית תשתתף „ב כ ל" התכניות בנוגע לבנין ארץ־ישראל כפי שיוחלט על־ידי ההסתדרות הציונית העולמית".

במובן מסוים ההחלטה הרביעית (של אספת באי־כח השכונות) היתה ... הועד־הפועל ... שלציוני אמריקה לא יהיה באי־כח בועד־הפועל של ההסתדרות הציונית העולמית.

בין ראשי המתווכחים היו שני חברי הועד־הפועל, מר עמנואל ניומאן ולואיס ליפסקי. שניהם ביארו את סבות החכוכים שנתהוו בועידה בין המלאכות של ציוני אמריקה ובין המלאכויות של ציוני אירופה וכמו־כן הביעו את החשש, שהשאיפה להעמיד את ההסתדרות הציונית האמריקאית ברשות עצמה בנוגע לעבודות מיוחדות הותרת תחת שלמותה של ההסתדרות הציונית העולמית.

בין יתר המבקרים היו: ברנארד ריטשארדס, ד"ר יצחק מילר והשופט פאקס.

אמנם כדאי להעיר, שהועד־הפועל בקבלו — בישיבותיו בימים 29 ו־30 — את ההחלטה הנזכרת, שתמיכת ההסתדרות הציונית האמריקאית תהיה נתונה להסתדרות הציונית הכללית רק במדה שתביא עזרה הכספית הועד־הפועל, התחשב כבר עם כל אותן החששות ואי־ההבנות שאפשר להן להתעורר, ומשום זה גלה את דעתו, בחלק הראשון של ההחלטה בדברים המפורשים הבאים:

„בכל עבודותינו יש לנו השאיפה הרצינית לשמור על שלימותה של ההסתדרות הציונית הכללית ולהשתתף עמה גם להבא בכל העבודות, באופן שיחזק את פעולותיה לטובת הבית היהודי הלאומי בארץ־ישראל..." (עיין הגליון הקודם חלק „התנועה הציונית").

* * * *

תכנית ליסד מפלגת „צעירי ציון" באמריקה.

בקליבלאנד היתה זה לא כבר ועידה, שבה השתתפו צירי „צעירי ציון" ממישיגן ואוהיו. החלט לקרוא לועידה כללית ל־31 לאוקטובר, בכדי ליסד מפלגת „צעירי ציון" באמריקה.

* * *

מ.ש. אוסמתן בדבר גבולי ארץ־ישראל.

כפי שמודיעה לשכת העתונות היהודית, התראה סוקולוב עם הנשיא החדש של הריפובליקה הצרפתית, מילירא, וכמו־כן עם מנהלים נכבדים אחרים של הבר הלאומים ודבר עמהם דברים על קביעת הגבולים של ארץ־ישראל.

בקשר עם זה כדאי להזכיר, כי העתון הלונדוני רב־ההשפעה „מאנטשעסטער גארדיאן" דרש בעת האחרונה במאמר ראשי, שגבולי הבית היהודי הלאומי יקבעו במדה הראויה. כנראה, מתכוננות עכשיו הממשלות לפתור את שאלת גבולי ארץ־ישראל.

אַמעריקאַן יוראָפּעאַן בוק קאָ.

הסוכנות היחידה של הוצאות „צנטראל", „תושיה"—ווארשא רוזנקראנץ ושריפטזצר — ווילנא

קבלנו זה עכשיו מאירופה יותר מששים ספרי למוד ממחברים שונים. לא היה עדיין הספוק בידינו לערוך רשימה שלמה מהם והננו מסתפקים לעת־עתה בפרסום חלק מהם.

כל הספרים האלה מכורכים.

מנסוביץ, הדקדוק המעשי, חלק א'	$ .95
" " חלק ב'	1.15
שאצקי, הדקדוק העברי — — —	.55
קצנלסון, שפת עמי למתחילים —	.70
" שפת עמנו — — —	.95
גוטין, השפה, חלק א' — —	.75
גוטין, השפה, חלק ב' — — —	.90
דובנוב, קורות העברים חלק א'	.95
דובנוב, קורות העברים, חלק ב', ג', ד' — כל אחד — — —	1.15
רבינוביץ, תולדות עם ישראל, 2 כרכים — — — — — —	4.20
ש. ל. גארדאן, פרוזדור — —	.85
ש. ל. גארדאן, הלשון, חלק א' —	1.50
" " " חלק ב' —	2.00
" " " חלק ג' —	2.50
מלון של כיס, גראזובסקי וקלוזנר	3.50
תנ"ך של כיס — — — — —	2.00
ברמאן, מגבורי האומה, 6 כרכים	9.50
פרחים, 5 כרכים — — — —	8.75
נצנים — — — — — — —	1.80
שופמן, בכורים, חריסטומטיה —	5.35
שירי ציון ושירי עם, עם תוי זמרה (בלי כריכה) — — — — —	.40
בן־אביגדור, ספרי אגורה, 2 כרכים	3.50
ברדיצבסקי, מאוצר האגדה, 2 כרכים — — — — — — —	7.00
גרעטץ, דברי ימי ישראל, נעט —	30.00

מלבד זה קבלנו: מקרא מפורש, ש. ל. גארדאן, חומשים, נביאים ראשונים מסכות לילדים ועוד ספרים שונים.

AMERICAN EUROPEAN BOOK CO.
202 East Broadway
New York. N Y.
Telephone, Orchard 4980

מר ומרת שמואל י. בארובסקי
מודיעים לקרוביהם, מכריהם ומיודעיהם את הולדת בתם
נ ע מ י

מאיר קוגן — אסתר כהן
נ ש ו א י ם
ר"ח חשון — ברוקלין, נ. י.

מורה וגננת עברית

בעלת נסיון רב, ששמשה בבתי־ספר היותר מצוינים, מבקשת משרה בעיר ניו־יורק וסביבותיה. לפנות אל „התורן" בשביל „ח".

הקבוצה הראשונה של הנוסעים לארץ־ישראל תעזוב את ניו יורק ב־29 לאוקטובר

הקבוצה הראשונה מהנוסעים לארץ־ישראל כבר נערכה, וכפי שידוע תעזוב את ניו־יורק ב־29 לאוקטובר.

זאת היא אחת מהחבורות שהעסקן ומנהל־הבאנק הידוע, הנרי ק. זארו, חושב לשלוח לארץ־ישראל.

כל אלה החפצים להכנס ברשימת הקבוצה הראשונה, עליהם לפנות לאחת מלשכות מר זארו.

מר זארו, מנהל הבאנק, ראוי לכבוד, כי הוא הוא היחידי שערך הכנות כאלה עם חברת האניות, שכל אלה החפצים לנסוע לארץ אבותינו, ארץ־ישראל, יוכלו להוציא את מחשבתם זו לפועל ברוחה ובלי כל הרפתקאות.

המסהיג ומורה־הדרך של קבוצה זו יובחר על־ידי מר זארו בעצמו. וכפי שמר זארו מבטיח לנו, יהיה האיש הזה מנוסה ובקי בכל עניני האניות ונסיעות במסילות הברזל.

כל אלה שאין להם עוד תעודת־מסע (פאספורט), יכולים לקבל מאתנו את כל הידיעות בדבר ענין זה, ואיך אפשר לקבל תעודות אלה בהקדם היותר אפשרי.

בכדי להקל לאלה הגרים קרוב לקרן המזרחי של העיר (איסט סייד) מר זארו יסד לשכה מיוחדה בשם „לשכת הנסיעה לארץ־ישראל" (פאלעסטיין טרעוולינג ביורא) ב־158 רחוב ריווינגטון, על־יד רחוב קלינטון. שם אפשר לקבל את כל הידיעות הדרושות לנסיעה לארץ־ישראל. אפשר לפנות גם ללשכה הראשית, 39 קופר סקוויר בקרן השדרה השלישית והרחוב הששי.

HENRY C. ZARO
authrized under the Banking Laws
of the State of New York
39 Cooper Square, corner 6th Street

HENRY C. ZARO, BANKER
Palestine Traveling Bureau
158 Rivington Street, cor. Clinton St.

NEW YORK CITY